

W o o r d b o u w N i e u w

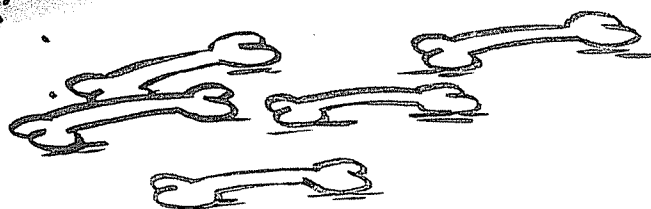
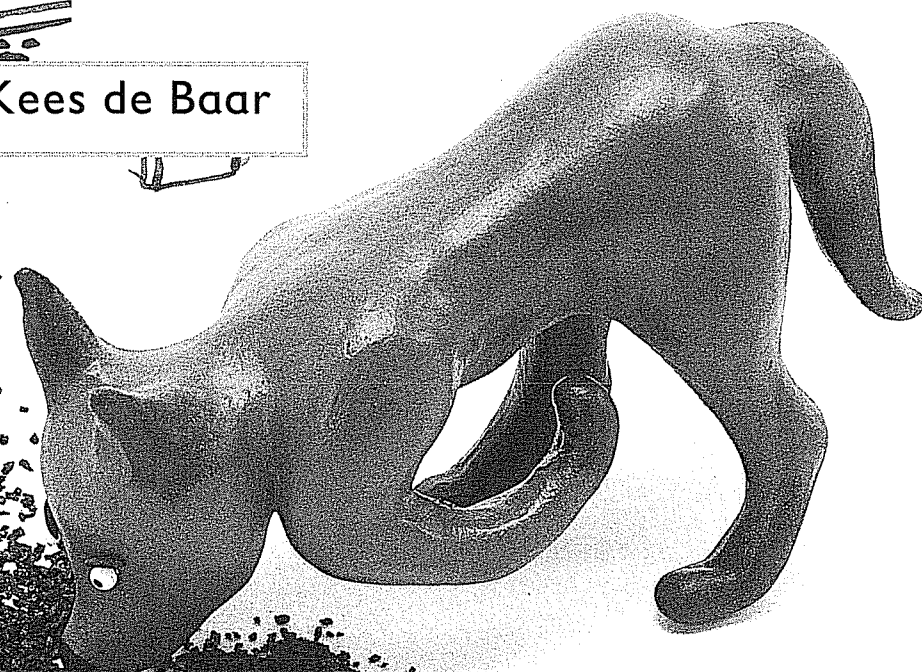
methode voor functioneel
spellingonderwijs

Deelhandleiding

blok 8

Kees de Baar

meulenhoff Educatief

Woordbouw Nieuw is ontwikkeld door het
Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland, Middelburg,
en uitgegeven door Meulenhoff Educatief, Amsterdam.

Auteur:	Kees de Baar, Middelburg
Redactie:	HACA-tekst, Houten
Illustraties:	Nathalie Kuypers, Arnhem Natascha van Oirschot, Breda
Ontwerp en vormgeving:	Dollekamp & van Campen, Utrecht

eerste druk

03 02 01 00 99

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ISBN 90 280 1806 9

© Meulenhoff Educatief bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De complete methode Woordbouw Nieuw bestaat uit

Map Algemene inleiding en bijlagen

(hierachter kunnen de deelhandleiding
worden toegevoegd door de leerkracht)

90 280 1642 2

jaargroep 3

Bouwschrift basisblok

Bouwschrift blok 1

Bouwboek basisblok en blok 1

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) basisblok en blok 1

90 280 3555 9

90 280 3489 7

90 280 2041 1

90 280 2411 5

jaargroep 4

Bouwschrift blok 2

Bouwschrift blok 3

Bouwschrift blok 4

Bouwboek blok 2, 3 en 4

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 2, 3 en 4

90 280 3361 0

90 280 3227 4

90 280 3154 5

90 280 2132 9

90 280 1723 2

jaargroep 5

Bouwschrift blok 5

Bouwschrift blok 6

Bouwschrift blok 7

Bouwboek blok 5, 6 en 7

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 5, 6 en 7

90 280 3002 6

90 280 4022 6

90 280 5516 9

90 280 2233 3

90 280 2183 3

jaargroep 6

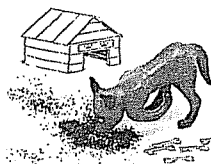
Bouwschrift blok 8

Bouwschrift blok 9

Bouwschrift blok 10

Bouwboek blok 8, 9 en 10

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 8, 9 en 10

90 280 4214 8

90 280 5663 7

90 280 4166 4

90 280 2364 X

90 280 1806 9

jaargroep 7

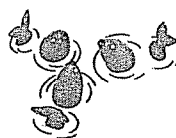
Bouwschrift blok 11

Bouwschrift blok 12

Bouwschrift blok 13

Bouwboek blok 11, 12 en 13

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 11, 12 en 13

90 280 5806 0

90 280 4361 6

90 280 5175 9

90 280 2449 2

90 280 2305 4

jaargroep 8

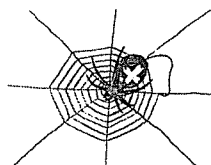
Bouwschrift blok 14

Bouwschrift blok 15

Bouwschrift blok 16

Bouwboek blok 14, 15 en 16

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 14, 15 en 16

90 280 6416 8

90 280 4220 2

90 280 5918 0

90 280 2571 5

90 280 1960 X

Leerdoelen

De leerlingen:

- beheersen samengestelde woorden die zijn opgebouwd uit bekende eenlettergrepige en tweelettergrepige woorden;
- beheersen regelmatige drielettergrepige woorden, waaronder:
 - woorden met een bijzondere klankgroep
 - woorden die eindigen op d of t
 - woorden met een korte of lange klinker
 - woorden met het achtervoegsel ig of lijk
 - woorden met het achtervoegsel ste of tje;
- verwerven woordbeeld van eenvoudige drielettergrepige en samengestelde woorden.

Vaardigheden

De leerlingen:

- kunnen drielettergrepige woorden verdelen in klankgroepen en lettergrepen;
- herkennen samengestelde woorden;
- herkennen woorden waarvoor de d-t-regel geldt;
- herkennen onbeklemtoonde lettergrepen;
- herkennen de reeds geleerde bijzondere klankgroepen in drielettergrepige woorden;
- herkennen voor- en achtervoegsels, waaronder ig en lijk, ste en tje;
- herkennen lettergrepen waarvoor een spellingregel geldt.

Instructieaspecten

De leerstof is als volgt ingedeeld:

- 1 samenstellingen met een tweelettergrepige woord;
- 2 eenvoudige drielettergrepige woorden;
- 3 woorden met twee onbeklemtoonde lettergrepen;
- 4 woorden met het achtervoegsel ig of lijk;
- 5 woorden met een lange of korte klinker;
- 6 bijzondere klankgroepen;
- 7 woorden eindigend op ste;
- 8 woorden eindigend op tje.

Lessenoverzicht

les 1	samenstellingen	6
les 2	samenstellingen	6
les 3	samenstellingen met d of t	6
les 4	controle en toepassing	8
les 5	herhaling en toepassing	8
les 6	drie lettergrepen	11
les 7	drie lettergrepen	11
les 8	drie lettergrepen	11
les 9	controle en toepassing	13
les 10	herhaling en toepassing	14
les 11	voorvoegsels	15
les 12	voorvoegsels	15
les 13	voorvoegsels	15
les 14	controle en toepassing	17
les 15	herhaling en toepassing	18
les 16	achtervoegsels ig en lijk	19
les 17	achtervoegsels ig en lijk	19
les 18	achtervoegsels ig en lijk	19
les 19	controle en toepassing	21
les 20	herhaling en toepassing	22
les 21	lange en korte klinkers	23
les 22	lange en korte klinkers	23
les 23	lange en korte klinkers	23
les 24	controle en toepassing	25
les 25	herhaling en toepassing	26
les 26	bijzondere klankgroepen	27
les 27	bijzondere klankgroepen	27
les 28	bijzondere klankgroepen	27
les 29	controle en toepassing	29
les 30	herhaling en toepassing	30
les 31	woorden met ste	31
les 32	e of ste	31
les 33	herhaling	31
les 34	controle en toepassing	33
les 35	herhaling en toepassing	34
les 36	verkleinwoorden met tje	35
les 37	tje of etje	35
les 38	verkleinwoorden	35
les 39	controle en toepassing	37
les 40	herhaling en toepassing	38
les 41	afsluiting	39
les 42	afsluiting	39
les 43	afsluiting	40
	kopieerbladen	42

Didactische aandachtspunten

Spellingproblemen herkennen

• Fouten verbeteren

In de vorige blokken hebben de leerlingen stap voor stap de principes van de spelling geleerd, met inbegrip van de belangrijkste spellingregels. Deze kennis en de ermee samenhangende vaardigheid bij een- en tweelettergrepige woorden wordt in de volgende leerstofblokken uitgebouwd naar langere woorden.

De nadruk bij de oefeningen in Blok 8 ligt daarom vooral op het herkennen van spellingproblemen bij drielettergrepige en samengestelde woorden. Deze spellingproblemen zijn al geoefend bij tweelettergrepige woorden.

Naast het leren herkennen van spellingproblemen, hebben de oefeningen nog twee doelen:

- het uitbreiden van de schrijfwoordenschat;
- het stimuleren van woordbeeldvorming.

Bij het herkennen van spellingproblemen speelt het spellingbewust verbeteren van de gemaakte fouten in dictee en stelwerk een essentiële rol. Zomaar fouten verbeteren, heeft weinig zin. De leerlingen moeten de gemaakte fout herkennen als voorwaarde om een dergelijke fout voortaan niet meer te maken. Dit proberen we te bereiken door de leerlingen zelf hun fouten te laten coderen, als:

L luisterfout: letter vergeten, letter toevoegen, klanktekenfout, klankgroepfout;

R regelfout: spellingregels 1 t/m 6;

A afspraakfout: ch-cht, ei-ij, au-ou, i-ie, c-s, c-k, ch-sj, cc-ks.

De indeling achter in het Bouwschrift met de foutenrubrieken voor de moeilijke woorden komt hiermee overeen:

- rubriek 1: luisterfouten
- rubriek 2 en 3: bijzondere luisterfouten (bijzondere klankgroepen)
- rubriek 4 t/m 14: regelfouten
- rubriek 15 t/m 19: afspraakfouten
- rubriek 20: restkolom

Wanneer de leerlingen zelf hun fouten leren herkennen en coderen is het opzoeken van de juiste foutenrubriek achter in het Bouwschrift eenvoudig.

Uiteraard is het belangrijk dat u deze code ook gebruikt om fouten aan te duiden in bijvoorbeeld stelwerk. De leerlingen kunnen dan zelf uitzoeken welke fout ze hebben gemaakt.

• De vervolgopdracht

In het geheel van oefenvormen speelt de vervolgopdracht na het Bouwschrift een belangrijke rol. Voor de leerlingen van de instructiegroep bestaat deze vervolgopdracht uit een kopieerblad, waarmee het basiswoordenpakket op een andere wijze wordt geoefend. Voor de andere leerlingen bestaat de vervolgopdracht uit een extra woordpakket in het Bouwboek. Zij oefe-

nen dit extra woordpakket ook met behulp van een kopieerblad.

Voor beide groepen leerlingen is het kopieerblad bedoeld om het analogiedenken op gang te brengen: ze leren overeenkomstige spellingproblemen herkennen in verschillende woorden. De leerlingen moeten daarvoor steeds woorden sorteren op spellingprobleem en daarna met deze woorden één of meer woord- of zinsopdrachten uitvoeren.

De instructiegroep blijft daarbij bezig met de woorden van het basispakket die in het Bouwschrift zijn opgenomen. Gezien het kerndoel voor schrijfvaardigheid: 'de eigen gesproken taal correct kunnen schrijven', is een beperking van de hoeveelheid woorden die geoefend moet worden voor deze groep leerlingen voor de hand liggend.

Met de reeds in het Bouwschrift geoefende woorden worden nieuwe oefeningen gemaakt, waarbij de leerlingen overeenkomsten en verschillen in de vorm van woorden leren herkennen. Ze leren na te denken over de woordvormen en de woordvorming. Dit stelt ze in staat om later ook nieuwe woorden correct te schrijven op grond van herkenning van lettergrepen, lettergroepen of woorddelen. Bijvoorbeeld: het woord be-lang zit zowel in belangrijk als in belangstelling.

Vergelijk ook dreigement en instrument.

De taalvaardige leerlingen van de activiteitengroep doen soortgelijke oefeningen, maar nu met behulp van een extra woordpakket. Soms moeten ze daarbij geoefende woorden uit het basispakket op grond van de woordvorm vergelijken met de nieuwe woorden van het extra pakket. Daarnaast wordt vaak geoefend met het zelf afleiden van woorden van een basiswoord. Het analogiedenken wordt daarmee specifiek gestimuleerd, omdat op deze wijze ook nieuwe woorden met een overeenkomstig spellingprobleem worden geoefend.

Voor beide groepen leerlingen zijn de vervolgopdrachten essentieel. Ze leren daardoor namelijk meer dan de correcte schrijfwijze van de woorden uit het basispakket.

Spellingregels

• Samengestelde woorden

De samenstellingen waarmee de leerlingen worden geconfronteerd, bestaan vooral uit bekende tweelettergrepige woorden als deel van een samenstelling. Op dit soort woorden zijn alle spellingregels van toepassing. Daarbij wordt specifiek aandacht geschonken aan de verlengingsregel. De meervouds-n (ganzenveer) blijft in Blok 8 nog buiten beschouwing. Daaraan wordt in Blok 10 specifiek aandacht besteed.

• Drielettergrepige woorden

Veel drielettergrepige woorden hebben als kern een tweelettergrepig woord. Het belangrijkste principe dat de leerlingen leren, is dat woorden als geheel nooit moeilijk zijn, maar wel een (of meer) lastige letter(s) of lettergre(e)pen kunnen bevatten. Het is dus belangrijk dat ze die kunnen herkennen. De leerlingen leren daarom zelf woorden af te leiden of drielet-

tergrepige woorden terug te brengen tot een tweelet-tergrepige vorm. Daarbij leren ze de volgende spellingregels verwoorden en toepassen.

Regel 1: Aan het eind van een woord schrijven we **aa**, **oo** en **uu** met één letter.
Maar pas op bij het meervoud en verkleinwoord!

Regel 2: Hoor je op het eind van een woord een **t**, dan altijd langer maken. Je hoort dan of je **t** of **d** moet schrijven. (Verlengingsregel.)

Regel 3: De doffe **u** schrijven we als **e**, behalve in de lettergrepen **ig** en **lijk**.

Regel 4: Samengestelde woorden schrijven we aan elkaar.

Regel 5: Aan het eind van een lettergreep verliest de lange klinker een letter. (Verliesregel.)

Regel 6: Een lettergreep met een korte klinker sluit af met een medeklinker. (Verdubbelingsregel.)

De spellingregels zijn ook als regelkaart beschikbaar bij de schrijfopdrachten (zie kopieerblad 20). Didactisch is het van groot belang dat leerlingen de spellingregels kunnen verwoorden. In feite moeten ze bij elk woord dat ze schrijven kunnen aangeven of er een spellingregel is toegepast en welke dat is. Het uitgangspunt blijft namelijk: je schrijft wat je hoort. De spellingregels vormen daarop een aanvulling. Daar komen de woordspecifieke afspraken (ei-ij en dergelijke) nog bij.

Woordbeeldvorming

• Woordbeeldstrategie

Het streefdoel is dat een leerling alle woorden die behoren tot zijn/haar schrijfwoordenschat, automatisch kan schrijven. De leerlingen worden bij dictees dan ook steeds gestimuleerd woorden te schrijven door zich het woord voor te stellen ('kijk naar de woordfoto in je hoofd'). Wanneer dat niet lukt, volgt het luisteren naar het woord en het toepassen van een spellingregel. Deze strategie moet ertoe leiden dat schrijven op basis van woordbeeld voorrang krijgt boven het gebruik van de spellingregels.

• Afspraken

Daarnaast kennen we veel woorden met een woordspecifieke spelling die alleen op basis van woordbeeld geschreven kunnen worden. Deze woorden - afspraakwoorden - worden meteen ingeprent. Daarbij leren de leerlingen als steun een aantal afspraken die het inprenten vereenvoudigen. Deze afspraken gelden namelijk voor een aantal overeenkomstige woorden, alhoewel ze vaak een aantal uitzonderingen kennen:

Afspraak 1: Aan het begin van een woord schrijven we **sg** met **sch**.

Afspraak 2: Na een korte klinker (**a - e - i - o - u**) schrijven we **gt** met **cht**.

Behalve bij: (liggen-) ligt, (leggen-) legt, (zeggen-) zegt.

Afspraak 3: **Ou** en **ij** zijn gewoon, **au** en **ei** zijn vreemd.

Als je het niet zeker weet, kies je voor **ou** of **ij**.

• Moeilijke woorden

Het gedeelte met moeilijke woorden achter in het Bouwschrift is bedoeld als hulpmiddel bij woordbeeldvorming. Alle woorden die tot de verplichte of de individuele schrijfwoordenschat behoren en fout geschreven worden, komen hier terecht. Ze worden specifiek geoefend door inprenting gericht op directe woordbeeldvorming. De aanname hierbij is namelijk dat het spellingbewustzijn van de leerlingen bij het schrijven van deze woorden niet heeft gewerkt. Voorzover het om luister- of regelwoorden ging, hebben ze het spellingprobleem niet herkend. Directe woordbeeldtraining moet ervoor zorgen dat ze de woorden toch correct gaan schrijven bij schrijftaken.

Spreektaal en schrijftaal

Tot Blok 8 zijn de leerlingen bij de schrijftaken vooral bezig geweest met het correct omzetten van spreektaal in schrijftaal. Ze deden dit door gebruik te maken van korte, volledige zinnen, minimaal bestaande uit een naamwoord en een doe-woord.

In dit blok gaat het erom leerlingen duidelijk te maken dat spreektaal en schrijftaal eigen taalvormen hebben. Een verhaal schrijven is meer dan vertellen op papier. Bij het schrijven ontbreekt het rechtstreekse contact met een luisteraar. De gouden stelregel: 'je schrijft voor een lezer', wordt nu uitgebouwd naar de vormeisen die dat met zich meebrengt.

In Blok 8 wordt daarom specifiek aandacht besteed aan:

- zinsvormen: beschrijvende, vragende en uitroepzinnen;
- opbouw van zinnen en van tekstdelen (alineä's);
- opbouw van een verhaal met inleiding (begin), kern (vervolg) en slot.

De leerlingen leren bij het schrijven van een verhaal een schrijfschema te hanteren, dat vergelijkbaar is met een navertelschema bij begrijpend lezen. Ze worden daarbij geconfronteerd met het feit dat ze zelf soms lezer en soms schrijver zijn. In beide situaties is een vergelijkbaar hulpschema bruikbaar. Het schema dat leerlingen helpt een verhaal goed na te vertellen, helpt ze ook een verhaal overzichtelijk en helder te schrijven. Nu de basisspelling bekend verondersteld mag worden, gaat de aandacht in Blok 8, 9 en 10 uit naar het schrijven van een leesbaar en logisch verhaal. Het schrijfschema voor het verhaal ziet er als volgt uit:

Titel

- 1 Het begin
(Wie, wat, waar, wanneer.)
- 2 Het vervolg
(Wat gebeurt er verder? En daarna?)
- 3 Het slot
(Hoe loopt het af?)

De leerlingen leren daarbij in alinea's te schrijven, met gebruik van complete zinnen en uitroepzinnen. In groep 7 (vanaf Blok 11) wordt daarna ook vooral aandacht besteed aan zakelijke schrijfp opdrachten in de vorm van bijvoorbeeld een briefje en een verslag. De leerlingen zullen vanaf dat blok vooral bezig zijn op tekstniveau, met zowel creatieve als zakelijke schrijfp opdrachten.

Taalbeschouwing

Bij het beschrijven van het onderscheid tussen spreektaal en schrijftaal zijn al enkele taalbeschouwingsaspecten naar voren gekomen, met name waar het gaat om zinsvormen. Ook bij de opbouw van zinnen komen deze aspecten aan de orde. We gaan er daarbij van uit dat de leerlingen door de taalmethode op de hoogte zijn van de begrippen uit het onderstaande schema.

Woordsoort	Omschrijving
Naamwoord Doe-woord (Werkwoord) Hulpwoord	Alle woorden waarmee je mensen, dieren en dingen kunt noemen. Woorden die vertellen wat mensen, dieren en dingen doen. Woorden die helpen om een zin volledig te maken.
Hiermee maak je een:	Omschrijving
Doe-zin	Zin waarin je kunt vertellen of vragen wat mensen, dieren of dingen doen (deden, gedaan hebben), wat er met hen gebeurt of wat er met hen is gebeurd.
Andere soorten zinnen	Omschrijving
Word-zin met een doe-woord	Zinnen waarmee je kunt vertellen of vragen wat er met of door mensen, dieren of dingen gedaan wordt of werd.
Hoe-zin	Zinnen waarmee je kunt vertellen of vragen hoe mensen, dieren of dingen eruitzien (zagen), hoe je ze vindt (vond), hoe ze zijn (waren), of hoe ze worden (werden).
Wat-zin	Zinnen waarmee je kunt vertellen of vragen wat mensen, dieren of dingen zijn (waren) of (werden).

Dit begrippenkader is ontleend aan: Tjalling Brouwer en Hessel de Boer: *Stel, je kunt het wel*, leergang voor het stelonderwijs, Meulenhoff Educatief, 1996. Schoolteams die dit soort taalbeschouwingsaspecten met de bijbehorende oefeningen missen, kunnen deze leergang daarvoor als bronnenboek gebruiken.

Woordpakketten (basisstof)

les 1 samenstellingen	les 2 samenstellingen	les 3 samenstellingen met d of t
vensterbank wijsvinger stofzuiger tegelijk iedereen onderdeel afkorting opmerking sneeuwvlokken betaalpas hoogtevrees ouderwets lantaarnpaal fiets sleutel aanrijding afbeelding nadenken (aan) afzender	waterkant toneelstuk rommelmarkt prullenbak tweedehands straaljager litteken vraagteken roofvogel kruiwagen tegenzin hulpmiddel vanmiddag dobbelsteen aanschaffen (af) aanvallen (af) afspreken (in) inkopen (aan) invullen (aan) afmaken (in)	nummerbord sleutelgat motorboot aardbeving brandnetel linkervoet buitenland bladzijden badmeester aardappels ondergoed supermarkt werelddeel voetbalveld overhemd onthouden ontvangen ontdekken ontploffen ontsnappen ontbijten

Materiaal

- Bouwschrift les 1 t/m 3
- Bouwboek les 1 t/m 3
- Kopieerbladen 1 en 9

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 4 oefening 4

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen bij de samengestelde woorden aan spellingregel 4. Voor les 1 is dat voldoende. Bij les 2 komen de regels voor de lange en korte klinker erbij. Bij les 3 komt ook de verlengingsregel er nog bij. Laat dat zien met behulp van twee voorbeelden: overhemd (hemden) en hoofdletter (hoofden).

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Bespreek de illustraties met alle leerlingen. Wijs in les 2 op het woord tweedehands. Laat in les 3 bij oefening 1 het hele woord opschrijven. De oefeningen zijn verder bekend. De taalvaardige leerlingen kunnen zelfstandig verderwerken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek per oefening wat de leerlingen moeten doen. Voor les 1 en 2 is dit voldoende. Oefen bij les 3 het langer maken van de woorden, zodat de eind-d hoorbaar wordt. Sommige - taalzwakke - leerlingen verlengen woorden soms op foutieve wijze, zodat het effect van de verlengingsregel teniet wordt gedaan.

Woordbetekenis

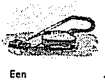
Een aantal woorden is niet betekenisvol aangeboden. Deze zult u dus apart moeten toelichten:

- les 1 oefening 2: afkorting, tegelijk
oefening 3: betaalpas, ouderwets
oefening 4: alle woorden
- les 2 oefening 3: tegenzin, litteken
oefening 4: alle woorden
- les 3 oefening 1: aardbeving, brandnetel
oefening 3: ondergoed, supermarkt
(betekenis van het woord super)
- les 3 oefening 4: alle woorden

les 1

Les 1
samenstellingen

1 Vul het woord in.

een De Een

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: tegelijk, iedereen, onderdeel, afkorting, opmerking.

Dit is een _____ van een fiets.
Hij maakte een vervelende _____.
In die zin staat een _____.
Ze lopen _____ naar de bel.
We hebben van _____ antwoord ontvangen.

3 Maak zelf de woorden.

nieuw betaal hoogte
ouder lantaarn fiets
vrees wets paal vlakken sleutel pas

4 Bedenk zelf het woord met of, aan of na.

_____rijding _____denken _____
_____beelding _____zender _____

Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Woorden invullen.
Illustraties: vensterbank, wijsvinger, stofzuiger.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.
Illustratie: onderdeel.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Samenstellingen bedenken.

les 2

Les 2
samenstellingen

1 Let op! Lange en korte klinkers.

water-kant Zitten langs de _____
tanzel-stuk Spelen in een _____
rammel-markt Snuffelen op een _____
prullen-bak Leeggoalen van een _____
maor: _____
tweedehands Een _____ auto.

2 Bedenk het woord en schrijf het op.

De straat... vliegt heel hoog. _____
Op mijn hand heb ik een lit. _____
Achter die zin moet een vraag. _____
Boven de struiken vliegt een roof. _____
Pappa doet de stenen in een krul. _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: hulpmiddel, tegenzin, dobbelsteen, vanmiddag.

Ze gaat met _____ naar zwembad.
Dat is een handig _____.
De _____ rolt op de grond.
We hebben _____ geen school.

4 Bedenk zelf het woord met in, af of aan.

_____kopen _____vullen _____
_____schaffen _____spreken _____
_____vallen _____maken _____

Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Samenstellingen invullen.
Illustratie: waterkant.

Opgave 2

Woord bedenken in een zin.

Opgave 3

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een handig hulpmiddel.

Opgave 4

Samenstellingen bedenken.

les 3

Les 3
samenstellingen met d of t

1 Let op!

borden - bord: nummer
gaten - gat: sleutel
baten - boot: motor
aarde - aard: beving
branden - brand: netel

2 Bedenk het woord en schrijf het op.

Ik sta op mijn linker. _____
We gaan op reis naar het buiten. _____
Dit boek telt honderd _____.
De _____meester springt in het water.
Patat wordt gemaakt van _____appels.

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: ondergoed, supermarkt, werelddeel, voetbalveld, overhemd.

Europa is een _____.
Het _____wordt gemaaid.
Ik doe schoon _____aan.
Zij lopen in een _____.
Op mijn _____zit een vlek.

4 Maak samenstellingen met ont.
Gebruik daarbij: houden, vangen, dekken, ploffen, snappen, bijten.

Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Samenstellingen vormen.
Illustratie: brandnetels.

Opgave 2

Samenstellingen bedenken.

Opgave 3

Samenstellingen kiezen.
Illustratie: supermarkt.

Opgave 4

Samenstellingen vormen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

In de vervolgoopdracht moeten de leerlingen het samengestelde woord als geheel en in woorddelen verdeeld opschrijven (kopieerblad 1). Daarmee wordt het kenmerkende van een samengesteld woord duidelijk. Daarna kiezen ze vijf woorden waarmee ze zinnen bedenken, die ze vervolgens opschrijven. Deze laatste opdracht is standaard en komt terug in elke les.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Met kopieerblad 9 worden twee nieuwe woordpakketten verwerkt, waarbij de leerlingen zelf nieuwe samengestelde woorden moeten verwerken en bedenken, of doe-woorden moeten afleiden.

Afsluiting

Besteed met de hele klas aandacht aan die woorden die lastig zijn vanwege hun betekenis. Voor de instructiegroep vormt dit een zinnige herhaling.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 4

Controledictee 57

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

1	Op de envelop staat geen afzender.	schrijf op
afzender
2	Daar verkopen ze tweedehands auto's.	tweede-
hands
3	Je bent een vraagteken vergeten.	vraagteken
4	We hebben vanmiddag geen school.	vanmiddag
5	Je hebt dat goed onthouden.	onthouden
6	Die motorboot vaart te hard.	motorboot
7	Deze bladzijde is gescheurd.	bladzijde
8	De kruiwagen ligt vol zand.	kruiwagen
9	In de tuin staan brandnetels.	brandnetels
10	Je moet je werk nog afmaken.	afmaken
11	Ik heb geen zin in aardappels.	aardappels
12	Die kleren zijn ouderwets.	ouderwets
13	Ze lopen tegelijk naar buiten.	tegelijk
14	Ik heb je brief ontvangen.	ontvangen
15	Je moet een woord invullen.	invullen
16	Mijn rechtersvoet doet pijn.	rechtersvoet

Score

Voldoende: 13 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De tekening verbeeldt de beginsituatie. Vier meisjes zijn aan het voetballen in een park. De bal vliegt over de struiken heen en belandt in een grote vijver, waar twee jongens zitten te vissen.

Daarna kan het verloop van het verhaal alle kanten opgaan. De leerlingen moeten de beginsituatie (de inleiding) beschrijven in twee alinea's, met behulp van de vragen wie, wat, waar en wanneer: de W-vragen.

Besteed daarom tijd aan het begrip alinea. (U kunt voorlopig ook het woord tekstdeel gebruiken.) Geef de leerlingen de volgende informatie: 'Een alinea bevat een aantal zinnen die bij elkaar horen door hun betekenis. Elke alinea begint daarom op een nieuwe regel. Soms wordt er zelfs een regel overgeslagen tussen twee alinea's. Dat doen wij voortaan ook. Je kunt dan goed zien waar een nieuwe alinea begint'.

Daarna bedenkt u met de klas twee alinea's voor de beginsituatie. Vervolgens legt u uit hoe de leerlingen hun verhaal op een blaadje kunnen afmaken. Ze doen dat door deel 2 'het vervolg' en deel 3 'het slot' te bedenken, met behulp van de erbij horende vragen. Laat de leerlingen voorlopig de verhaalkopjes Het begin, Het vervolg en Het slot erboven schrijven. Het helpt ze hun verhaal structuur te geven.

De leerlingen blijven dit tekstmodel in Bouwschrift 8 hanteren. De extra tijd die u hier de eerste keer aan besteedt, vormt een investering voor de komende lessen.

Afsluiting

Besprek met de leerlingen de gevolgde werkwijze. Wat vonden ze gemakkelijk of moeilijk? Laat eventueel een voorbeeld voorlezen.

Introductie

Vermoedelijk zullen de leerlingen weinig of geen fouten gemaakt hebben tegen de regel voor samenstellingen. Wel zullen er andere fouten voorkomen die het beste per woord kunnen worden bekeken en geoefend. U zult de leerlingen daarvoor vertrouwd moeten maken met de foutencode L-R-A:

- L = luisterfout (letter vergeten, letter toegevoegd, letter verwisseld, klank-tekenfout, klankgroepfout);
- R = regelfout (spellingregels 1 t/m 6, zie kopieerblad 20);
- A = afspraakfout (ch-cht, au-ou, ei-ij, i-ie, c-s, c-k).

Zet dit overzicht op het bord. Voortaan moeten de leerlingen achter hun als fout aangekruiste woorden de foutencode L, R of A zetten op hun dicteeschema. Daarna moeten ze het woord opnieuw en dus goed opschrijven.

Met de foutencode kunnen ze achter in het Bouwschrift de foutenrubriek opzoeken. Bekijk nu ook de indeling van de rubriek Mijn moeilijke woorden. De luisterfouten zijn onderverdeeld in:

- gewone luisterfouten
- bijzondere klankgroepen

De regelfouten komen overeen met de onderwerpen van de geleerde spellingregels waarbij de volgorde van de regelkaart is aangehouden.

De volgorde van de afspraakfouten komt overeen met de volgorde waarin ze zijn aangeboden in de vorige blokken.

De instructiegroep zal vermoedelijk steeds twee lessen nodig hebben voor de schrijfo opdracht in het Bouwschrift. (Of u moet extra tijd voor deze stelopdracht vrijmaken uit de beschikbare tijd voor taal!) Dat betekent dat ze niet of slechts incidenteel toe zullen komen aan de tweede schrijfo opdracht in het Bouwboek. Toch is het goed dat ze weten hoe deze opdracht eruit ziet. Als er dan tijd voor beschikbaar is, kunnen ze er in ieder geval mee uit de voeten. Kopieer daarom les 5 uit het Bouwboek en bespreek de opdracht met alle leerlingen. De vorm is nieuw, maar blijft ongewijzigd in Blok 8. Wanneer ze ermee vertrouwd zijn, kunnen ze er ook zelfstandig mee werken. Het begin van het verhaal verloopt als in het Bouwschrift. De twee alinea's moeten nu echter op een blaadje worden geschreven. Het vervolg is uitgewerkt in een tekening en een woordveld. De tekening kan worden beschreven. De woorden van het woordveld bieden aanknopingspunten voor zinnen. Als laatste bedenken de leerlingen een verhaalslot. Wijs ze erop dat ze hun verhaal weer in alinea's moeten opbouwen.

Deel 2: 'Het vervolg' omvat zeker drie alinea's, met als hulpvragen:

Wat gebeurt er verder?

Wat gebeurt er daarna?

En daarna?

Deel 3: 'Het slot' kan worden afgerond met behulp van de vraag: Hoe loopt het af?

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 5*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen coderen en verbeteren hun fouten op het dicteeschema. Vervolgens oefenen ze deze woorden door inprenting (bekijken, 'woordfoto maken', afdekken, opschrijven, controleren). Daarna worden de woorden op grond van de gemaakte fout in de juiste kolom achter in het Bouwschrift geschreven.

• Begeleid oefenen

Leerlingen met te veel dicteefouten hebben vermoedelijk regelfouten gemaakt. Besteed daarom tijd aan de geleerde spellingregels. Kopieer voor elke leerling de regelkaart (kopieerblad 20) en laat zien welke regelfouten er gemaakt zijn. Bespreek daarna de foutencodering en help de leerlingen hun fouten te coderen met L, R of A. Laat ze vervolgens de woorden oefenen door inprenting. Geef aan waar de fout geschreven woorden achter in het Bouwschrift genoteerd moeten worden.

Afsluiting

Bespreek het gebruik van alinea's bij het schrijven. Laat eventueel met behulp van een tekst zien dat dit ook zo gebeurt in boeken. Ook hierbij geldt: 'je schrijft voor een lezer'. Voor een lezer is een indeling in alinea's prettig. Je weet dan wanneer er een nieuw stukje van het verhaal begint.

Woordpakketten (basisstof)

les 6 drie letter- grepen

envelop
ooievaar
kangoeroe
knutselaar
metselaar
kandelaar
hengelaar
handelaar
ongerust
ongeluk
ongelijk
ongeval
onkosten
opmerking
opvangen
opvolgen
opzoeken
opdrinken
belangrijk
verwonding
verwarming
bewolking
berichten
verwachten

les 7 drie letter- grepen

boerderij
schilderij
voldoende
hetzelfde
bijzonder
gaspedaal
wandeling
vreemdeling
drenkeling
vluchteling
lieveling
bevolking
augurken
toeristen
kastanjes
vliegtuigen

les 8 drie letter- grepen

wildernis
hindernis
roekeloos
geruisloos
moedeloos
hulpeloos
werkeloos
aanvoerder
voetganger
toeschouwer
kunstenaar
winkelier
omhelzen
wandelaar
ouderwets
onderwijs

Materiaal

- *Bouwschrift les 6 t/m 8*
- *Bouwboek les 6 t/m 8*
- *Kopieerbladen 2 en 10*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Laat in les 6 twee of drie woorden op het gehoor in klankgroepen verdelen en schrijf deze woorden lettergreep voor lettergreep op. Laat zo zien waarom deze woorden drielettergrepige woorden genoemd worden. Maak vooral duidelijk dat de leerlingen deze woordtypen kunnen schrijven zoals ze dat geleerd hebben bij tweelettergrepige woorden. Er komt niets nieuws bij. Maak de leerlingen wel attent op het woord ongeluk. Bij geluk en ongeluk wordt als uitzondering de lettergreep luk met een u geschreven in plaats van met een ij (lijk). Ze moeten dit woord ook als uitzondering leren.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Bespreek de illustraties en zet de activiteitengroep meteen aan het werk.

• Begeleid oefenen

Instructie

Oefen met de instructiegroep het verdelen in klankgroepen (lettergrepen). Bespreek in les 7 en 8 met name oefening 3. Deze oefening is ook belangrijk voor de woordenschat.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan de volgende woorden:

- les 6 oefening 3: opmerking, ongelijk, opvolgen
- les 7 oefening 2: voldoende, hetzelfde, gaspedaal
- les 8 oefening 1: hindernis, wildernis
oefening 4: ouderwets

les 6

Les 6
drie lettergrepen

Vul het woord in.

 Een _____

 Een _____

 Een _____

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: knutselaar, metselaar, hengelaar, handelaar, kandelaar.

De _____ legt de stenen klaar.

De kaars staat in een _____.

Bij die _____ kun je stoelen kopen.

De _____ doet oas aan de haak.

Dit is een karwetje voor een _____.

2 Maak woorden met on of op.

geval _____	volgen _____
vangen _____	geluk _____
gerust _____	merking _____
zoeken _____	kosten _____
drinken _____	gelijk _____

3 Kies het goede voorvoegsel be of ver.

_____ langrijk	_____ warming
_____ wonding	_____ walking
_____ richten	_____ wachten

Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: envelop, ooievaar, kangaroo.

Opgave 2

Woorden zoeken in een zin.

Illustratie: kandelaar.

Opgave 3

Woorden vormen.

Opgave 4

Woorden bedenken.

les 7

Les 7
drie lettergrepen

Vul het woord in.

 Een _____

 Een _____

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: voldoende, hetzelfde, bijzonder, gaspedaal, wandeling.

1 We hebben een flinke _____ gemaakt.

1 In een auto zit een _____.

1 Ik wil _____ lsjje als jij.

1 Dat is een _____ mooi boek.

1 Er is _____ ruimte om te zitten.

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: vreemdeling, drenkeling, vluchteling, lieveling, bevolking.

1 Iemand die uit het water wordt gered: een _____.

1 Alle mensen van een land bij elkaar: de _____.

1 Iemand die uit zijn land is gevlucht: een _____.

1 Een bezoeker die niemand kent: een _____.

1 Iemand die je heel lief vindt: je _____.

3 Maak er meervoud van.

augurk _____	kastanje _____
toerist _____	vliegtuig _____

Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: boerderij, schilderij.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: voldoende ruimte.

Opgave 3

Woorden kiezen bij een zin.

Opgave 4

Meervouden vormen.

les 8

Les 8
drie lettergrepen

Vul op de goede plaats in: wildernis en hindernis.

De tuin is helemaal verwaarloosd.

Tussen de struiken is het een _____.

De jongen probeert toch te rennen, maar hij struikelt over een _____.

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: roekeloos, geruisloos, moedeloos, hulpeloos, werkloos.

1 Als je loopt zonder geluid, doe je dat _____.

1 Als je steeds pech hebt, word je _____.

1 Als je geen werk hebt, ben je _____.

1 Als je te veel waagt, ben je _____.

1 Als je jezelf niet kunt helpen, ben je _____.

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: aanvoerder, voetganger, kunstenaar, toeschouwer, winkeller.

1 Iemand die naar een wedstrijd kijkt: een _____.

1 Iemand die te voet gaat: een _____.

1 Iemand die een mooi beeld maakt: een _____.

1 Iemand die een winkel heeft: een _____.

1 Iemand die een groep mensen aanvoert: een _____.

3 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

Kies uit: hel-zen-am _____ de-laar-wan _____

ou-wets-der _____ on-wijs-der _____

Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustratie: 'een wildernis met een hindernis'.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: iets roekeloos doen.

Opgave 3

Woorden kiezen bij een zin.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Met kopieerblad 2 worden de woorden van het Bouwschrift gerubriceerd op toonloze lettergreep (doffe u). Daarbij moeten de leerlingen de woorden in lettergrepen verdeeld opschrijven, en met de lettergrepen aan elkaar.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Het Bouwboek bevat twee extra woordpakketten. Alle woorden worden met kopieerblad 10 geoefend door ze in lettergrepen te verdelen. Daarna worden de woorden van pakket 1 gerubriceerd op woorduitgang. In de woorden van pakket 2 moet een doe-woord herkend worden, waarvan het te oefenen woord is afgeleid.

Afsluiting

Besteed aandacht aan de woordbetekenis van lastige woorden en zinnen uit het Bouwschrift. Een woord als ongelijk wordt in twee betekenissen gebruikt. Hetzelfde geldt voor woorden als opvolgen en voldoende.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 9

Controledictee 58

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

1	Op straat is een ongeluk gebeurd.	schrijf op ongeluk
2	Ik vind dit bijzonder mooi.	bijzonder
3	Die brief is heel belangrijk.	belangrijk
4	Mijn vader is werkeloos geworden.	werkeloos
5	Dit pad is-alleen voor voetgangers.	voetgangers
6	Langs het veld staan toeschouwers.	toeschouwers
7	Hij is als vluchteling hier gekomen.	vluchteling
8	Aan de muur hangt een schilderij.	schilderij
9	Ik heb een ongeval gehad.	ongeval
10	De hengelaar vangt een vis.	hengelaar
11	Zij vertelde hetzelfde verhaal.	hetzelfde
12	Deze schoenen zijn ouderwets.	ouderwets
13	De verwarming is bijna koud.	verwarming
14	Het paard springt over de hindernis.	hindernis
15	De winkelier vult de voorraad aan.	winkelier
16	Ik ga dit woord opzoeken.	opzoeken

Score

Voldoende: 13 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De tekening toont een jongen van een jaar of tien die samen met zijn zusje met haar knuffels speelt op het terras achter hun huis. Onverwacht verschijnen zijn vriendjes om de hoek van het huis en zien hem zo bezig. Hoe gaat hij dit uitleggen?

De leerlingen beschrijven deze beginsituatie, de inleiding, in twee alinea's van ongeveer vijf regels.

Daaruit moet voor de lezer zonder tekening duidelijk zijn waar het verhaal over gaat. Daarna volgen deel 2 en deel 3. Tot slot moet elke leerling nog een titel bedenken voor het verhaal.

Laat de activiteitengroep meteen aan het werk gaan. Met de instructiegroep kunt u de inleiding samen doen. Want het bedenken van twee alinea's die bestaan uit korte, complete zinnen is voor sommige leerlingen lastig. Deze bespreking biedt u ook de mogelijkheid om de leerlingen erop te wijzen dat ze op dezelfde manier deel 2 en 3 van het verhaal in het klad kunnen maken.

Afsluiting

Besprek met de klas de handigste werkvolgorde:

- 1 Deel 1 (het begin) bedenken en schrijven in twee of drie alinea's in het schrift.
- 2 Een verhaaltitel bedenken en invullen in het schrift.
- 3 Met behulp van de vragen deel 2 en 3 schrijven op een kladblaadje.
- 4 Het hele verhaal goed doorlezen en controleren op hoofdletters, leestekens en spelling.
- 5 Het verhaal in het net schrijven.
- 6 Het verhaal illustreren.

Introductie

Vermoedelijk hebben de leerlingen alleen verspreide fouten (verschillende soorten fouten) gemaakt. Laat deze fouten dan ook als zodanig oefenen door inprenting.

Alleen de vlotte en taalvaardige leerlingen zullen toe-komen aan de tweede schrijftaak tijdens de spellinglessen. Zij zullen zelfstandig met de opdracht uit de voeten kunnen. U kunt natuurlijk ook de tweede schrijfofdracht door alle leerlingen als stelofdracht laten uitvoeren. De daarvoor benodigde tijd zult u dan echter moeten halen uit de tijd die voor de taal-methode is gereserveerd.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 10*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Allereerst coderen en verbeteren de leerlingen hun fouten op het dicteeschema. Vervolgens oefenen ze de desbetreffende woorden door inprenting. Daarna volgt het bijschrijven in de goede kolom achter in het Bouwschrift.

Na de woordofening gaan de leerlingen verder met schrijfofdracht 1 uit het Bouwschrift of gaan ze be-ginnen met schrijfofdracht 2 uit het Bouwboek.

• Begeleid oefenen

Besprek met de leerlingen die te veel dicteefouten hebben gemaakt individueel hun fouten. U kunt dan ook meteen bespreken in welke kolom achter in het Bouwschrift ze de woorden moeten bijschrijven. Het oefenen gebeurt door inprenting (woord bekijken en 'woordfoto maken', woord bedekken, opschrijven, controleren). Laat de woorden op een blanco blaadje schrijven. Daarbij kunnen ze heel goed hun ogen dicht houden. Oefen dit net zolang tot het woord fout-loos geschreven wordt. Ze moeten zich dan namelijk heel goed op het woordbeeld concentreren.

Afsluiting

Besprek de bedachte titels bij de beide schrijfof-drachten.

Wat wil je met een titel?

- de lezer nieuwsgierig maken;
- de lezer vertellen waar het verhaal over gaat;
- niets verklappen over het slot.

Woordpakketten (basisstof)

les 11 voorvoegsels

geraamte
gedaante
bevriezen
verkouden
verbergen
geheugen
genieten
bezoeker
geluiden
gebouwen
verwachten
berichten
geheimen
begrijpen
bewijzen
gelachen

les 12 voorvoegsels

versieren
behangen
gebergte
gedachte
gedeelte
geboorte
gewoonte
bezorgen
verdienen
gedichten
behangen
verliezen
bedanken
bezoeken
gezichten
beschrijven
gevechten
verbinden
bedenken
gebouwen
bewijzen

les 13 voorvoegsels

vervuilde
gezonde
bekende
beroemde
gescheurde
bewijzen
geluiden
behangen
bezorgen
versieren
verbergen
verdenken
vernielen
verbouwen
verbranden
verdienen
verdwijnen
verhuizen
verbieden
bekijken

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kennen alle oefenvormen. De activiteitengroep kan zelfstandig doorwerken.

• Begeleid oefenen

Instructie

In les 11 en 13 moet bij oefening 3 de goede lettergreep worden ingevuld. Dit zult u mogelijk moeten toelichten. Ook oefening 2 van les 13 wijkt iets af. De leerlingen kennen de oefenvorm wel uit vorige blokken.

Woordbetekenis

Besteed specifiek aandacht aan de volgende woorden:

- les 11 oefening 2: bevriezen, verbergen
oefening 3: berichten, bewijzen
- les 12 oefening 2: gedachte, gewoonte
oefening 3: verdienen
- les 13 oefening 1: gezonde
oefening 3: verbouwen, verdwijnen
oefening 4: verbieden, bekijken

Materiaal

- *Bouwschrift les 11 t/m 13*
- *Bouwboek les 11 t/m 13*
- *Kopieerbladen 3 en 11*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp

Module 3: thema 9 oefening 1, 2, 3 en 4 (f-v en s-z)

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen aan de voorvoegsels die ze bij de tweelettergrepige woorden al hebben geleerd. Zet het woord voorvoegsel op het bord. Laat de leerlingen de voorvoegsels noemen. Dit is voldoende als introductie.

les 11

Les 11 voorvoegsels

1 Vul het woord in.

Een Een

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: geheugen, verkouden, bevrozen, verbergen, genieten.

De hond wil het bot
Zij _____ van het mooie weer.
Ik ben _____ geworden.
Zij heeft een goed _____
Deze planten kunnen niet _____

3 Zoek de goede lettergroep en schrijf het woord op.
Kies uit: rich, bou, hel, zoe, wach, lui, lach, wij.

be ker _____ ge wen _____
ge den _____ be ten _____
ver ten _____ ge men _____
ge en _____ be zen _____

4 Maak zelf de woorden af.

geheu _____ bezoe _____
verkau _____ begrij _____
geraom _____ gedaan _____

Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woorden invullen.
Illustraties: geraamte, gedaante.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: genieten van het mooie weer.

Opgave 3

Woorden samenstellen.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 12

Les 12 voorvoegsels

1 Vul het woord in.

Zij _____ de kamer. Zij _____ de kamer.

2 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: gebergte, gedachte, gedeelte, geboorte, gewoonte.

Dat is een slechte _____
Dit _____ van het boek is saai.
Ik ben van _____ veranderd.
Deze weg loopt dwars door het _____
Ik heb de _____ van een lammetje gezien.

3 Zoek het goede voorvoegsel en schrijf het woord op.
Kies uit: be, ge, ver.

zorgen _____ lezen _____
dienen _____ danken _____
dichten _____ zoeken _____
hangen _____ zichten _____

4 Bedenk zelf een woord met een voorvoegsel.

schrijven _____ binden _____
vechten _____ denken _____
bouwen _____ wijzen _____

Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woorden invullen.
Illustraties: de kamer versieren, de kamer behangen.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een slechte gewoonte.

Opgave 3

Woorden samenstellen.

Opgave 4

Woorden bedenken.

les 13

Les 13 voorvoegsels

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: vervulde, gezonde, bekende, gescheurde.

De _____ tekeningen kunnen weg.
De _____ grond wordt afgegraven.
Hij is een _____ van ons.
Dit is een _____ maaltijd.
Hij is een _____ filmster.

2 De vetgedrukte woorden staan fout.
Zoek bij elke zin het goede woord.

Ik hoor vreemde bewijzen.
De kamer wordt opnieuw geluiden.
Ze gaan de kerstboom behangen.
Ik kan bezorgen dat het waar is.
We laten het pakket versieren.

3 Zoek de goede lettergroep en schrijf het woord op.
Kies uit: den, ber, dwij, nie, sle, bou, hul, bran.

ver gen _____ ver wen _____
ver len _____ ver ren _____
ver den _____ ver ken _____
ver zen _____ ver nen _____

4 Bedenk zelf een voorvoegsel.

dienen _____ luiden _____
bieden _____ kijken _____

Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een gezonde maaltijd.

Opgave 2

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een kerstboom versieren.

Opgave 3

Woorden samenstellen.

Opgave 4

Woorden bedenken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Met kopieerblad 3 worden de geoefende woorden gerubriceerd op voorvoegsel. Daarbij moeten woorden in lettergrepen verdeeld worden opgeschreven, en met de lettergrepen aan elkaar. Op deze wijze wordt ook het herkennen van lettergrepen geoefend.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. Allereerst moeten de woorden gerubriceerd worden op voorvoegsel. (De leerlingen moeten zelf het voorvoegsel boven de kolom zetten!) Daarna worden met deze woorden aanvullende oefeningen gedaan, namelijk het zoeken van het enkelvoud of van het doe-woord.

Afsluiting

Besteed weer aandacht aan woordenschat en zinsbegrip. Elke les bevat wel enkele woorden of zinnen die zinvol besproken kunnen worden. Let met name op woorden met een meervoudige betekenis, zoals verdienen, bekijken en versieren.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 14

Controledictee 59

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

1 Deze plant kan niet bevriezen.	schrijf op bevriezen
2 Ik kan geen gezichten onthouden.	gezichten
3 Ik ben heel erg verkouden.	verkouden
4 We verwachten een brief.	verwachten
5 Zij heeft een goed geheugen.	geheugen
6 Ik laat het pakje bezorgen.	bezorgen
7 Ze begrijpen er niets van.	begrijpen
8 Je hebt een gezonde kleur.	gezonde
9 Ze gaan dit huis verbouwen.	verbouwen
10 Ik hoor vreemde geluiden.	geluiden
11 De fietsers verdwijnen in de verte.	verdwijnen
12 De kamer moet behangen worden.	behangen
13 Ik kan het niet bewijzen.	bewijzen
14 Die gescheurde bloes kan weg.	gescheurde
15 We hebben niets te verbergen.	verbergen
16 Er zijn niet veel bezoekers.	bezoekers

Score

Voldoende: 13 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De tekening verbeeldt de volgende beginsituatie. Een meisje loopt achter haar moeder tijdens het winkelen in een supermarkt. Het meisje pakt - onopgemerkt door moeder - een rol snoep en stopt die in haar zak. Op dat moment verschijnt een winkelmeisje die ziet wat er gebeurt.

Bespreek met de hele groep deze beginsituatie, en de eventuele reacties van het winkelmeisje, van het meisje dat snoep pikt en van de moeder. De leerlingen moeten de beginsituatie weer in twee alinea's beschrijven in hun schrift.

De taalvaardige leerlingen kunnen daarna zelfstandig aan het werk. De opdracht is bekend. Herinner de leerlingen wel aan de werkvolgorde. De inleiding wordt in het schrift opgeschreven, samen met de titel. Alle andere tekst wordt eerst in het klad op een blaadje geschreven. Na controle op hoofdletters, leestekens en spelling wordt ten slotte een netversie samengesteld. De leerlingen van de instructiegroep schrijven zelfstandig de inleiding, met hulp van de tekening. Daarna kunt u samen met hen het vervolg van het verhaal bespreken, zo helpt u hen dit te bedenken. Besteed daarbij aandacht aan het bedenken van alinea's met behulp van de vragen:

- Wat gebeurt er verder?
- En daarna?
- Hoe loopt het af?

Afsluiting

Bespreek de inleiding met behulp van de illustratie. Laat enkele voorbeelden voorlezen en ga na welke titel daarbij gekozen is.

Introductie

Er zijn geen specifieke fouten (overeenkomstige fouten) bij de voorvoegsels te verwachten. Als er fouten gemaakt zijn, zullen die zeer divers zijn. De leerlingen kunnen hun fouten zonder toelichting oefenen. Wellicht moeten ze even zoeken naar de foutenru-briek als ze hun fouten willen bijschrijven achter in het Bouwschrift. Dit zoeken is echter ook waardevol om leerlingen probleembewust te laten worden. Maar soms zal de restkolom uitkomst moeten bieden.

Veel leerlingen zullen hun eerste schrijfpdracht nog moeten afmaken. Mogelijk moet u daar nog aandacht aan besteden.

De werkvorm van schrijfpdracht 2 (in het Bouwboek) is bekend. De opdracht gaat over een duikexpeditie naar schatten in een oud schip. Tekening en woordveld bevatten voldoende suggesties voor een verhaal.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 15*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen coderen eerst hun fouten met L, R of A en verbeteren ze op het dicteeschema. Daarna oefenen ze deze woorden door inprenting. Vervolgens wordt achter in het Bouwschrift de juiste foutenru-briek gezocht bij het woord, dat daar wordt bijgeschreven.

• Begeleid oefenen

Aan leerlingen met te veel dicteefouten zult u individuele hulp moeten bieden. Het zal vrijwel zeker gaan om sterk verspreide fouten, waar geen patroon in te ontdekken valt. Bespreek het type fout en laat de fout coderen met L, R of A. Geef aan hoe de leerlingen moeten oefenen en help ze met het zoeken van de juiste foutencategorie achter in het Bouwschrift.

Afsluiting

Besteed dit keer vooral aandacht aan het slot van de eerste schrijfpdracht. Er kunnen heel verschillende oplossingen voor gekozen zijn.

Woordpakketten (basisstof)

les 16 achtervoegsels ig en lijk	les 17 achtervoegsels ig en lijk	les 18 achtervoegsels ig en lijk
gevaarlijk toevallig bouwvallig eenvoudig onhandig moerassig zelfstandig zorgvuldig nauwkeurig gewoonlijk geduldig verstandig natuurlijk onschuldig fatsoenlijk geweldig onrustig geniepig gezellig verdrietig gelukkig	gevoelig onrustig voorlopig afwezig vergiftig nieuwsgierig aanwezig hinderlijk wonderlijk doorzichtig geduldig gewoonlijk verstandig plezierig gewillig negentig zeventig vrijwillig toevallig	voordelig rumoerig wonderlijk persoonlijk zeventig afkomstig innerlijk nevelig aandachtig ijverig waarschijnlijk voorzichtig reusachtig gezellig hardhandig moerassig plezierig gewoonlijk

Materiaal

- *Bouwschrift les 16 t/m 18*
- *Bouwboek les 16 t/m 18*
- *Kopieerbladen 4 en 12*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 1 oefening 1, 2 en 3

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen aan spellingregel 3, die luidt: de doffe u schrijven we als e, behalve in de lettergrepen ig en lijk. Ze kennen deze regel van de tweelettergrepige woorden. Wijs ze erop dat bij de woorden die ze nu gaan oefenen alle spellingregels nodig zijn, ook de regels voor de lange en korte klinker.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kennen alle oefenvormen.

• Begeleid oefenen

Instructie

De leerlingen kennen alle oefenvormen. Besteed elke les wel aandacht aan oefening 4. De leerlingen komen daarbij woorden tegen waarbij de verdubbelingsregel van toepassing is. Als afsluiting kunnen de illustraties met de hele klas worden besproken. Hetzelfde kunt u eventueel doen met de woorden die lastig zijn vanwege hun betekenis. Dit hangt echter sterk af van de taalvaardigheid van uw instructiegroep. Bij een zwakke instructiegroep kunt u de woordenschatoefeningen het beste apart doen.

Woordbetekenis

Besteed apart aandacht aan de volgende woorden:

- les 16 oefening 1: toevallig
oefening 3: natuurlijk, onschuldig, fatsoenlijk, geniepig
- les 17 oefening 1: voorlopig, afwezig
oefening 3: gewoonlijk, gewillig
oefening 4: vrijwillig
- les 18 oefening 1: voordelig, rumoerig, wonderlijk, persoonlijk
oefening 3: hardhandig

les 16

Les 16 achtervoegsels **ig** en **lijk**

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: **gevaarlijk, toevallig, bouwvallig, eenvoudig, onhandig.**

We kwamen _____ net voorbij.
Dit huis is heel _____.
Doe toch niet zo _____.
Met losse handen fietsen is _____.
Deze sam is heel _____.

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: **moerassig, zelfstandig, zorgvuldig, nauwkeurig, gewoonlijk.**

Het gebeurt heel precies: _____.
Je kunt het zonder hulp: _____.
Het wordt met veel zorg gedaan: _____.
Je zakt er steeds in weg: _____.
Het gebeurt meestal zo: _____.

3 Maak de woorden af met **ig** of **lijk**.

geduld _____	fatsoen _____
verstand _____	geweld _____
noetw _____	onrust _____
onschuld _____	geniep _____

4 Bedenk zelf het achtervoegsel, maar pas op!

gezel _____	verdriet _____
gevaar _____	geluk _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een bouwvallig huis.

Opgave 2

Woorden kiezen bij een zin.
Illustratie: een moerassig gebied.

Opgave 3

Woorden afmaken.

Opgave 4

Woorden bedenken.

les 17

Les 17 achtervoegsels **ig** en **lijk**

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: **gevaelig, onrustig, voorlopig, afwezig, vergiftig.**

Deze paddestoel is _____.
Ze wonen _____ in dat huis.
Het paard is erg _____.
We zijn de hele avond _____.
Het litteken is nog _____.

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: **nieuwsgierig, aanwezig, hinderlijk, wonderlijk, doorzichtig.**

Je kunt er doorheen kijken: _____.
Alles graag willen weten: _____.
Zij is hier ook: _____.
Je hebt er veel last van: _____.
Het is heel erg vreemd: _____.

3 De vetgedrukte woorden staan fout.
Zoek bij elke zin het goede woord.

Dat is heel geduldig van je. _____
Hij bleef gewoonlijk staan wachten. _____
Zij komt verstandig op tijd. _____
De ezel loopt plezierig mee. _____
Het was een heel gewillig feest. _____

4 Maak de woorden af met **ig** of **lijk**, maar pas op!

negen _____	vrijwil _____
toeval _____	waarschijn _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een onrustig paard.

Opgave 2

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: spullen die hinderlijk staan.

Opgave 3

Woorden zoeken bij een zin.
Illustratie: een gewillige ezel.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 18

Les 18 achtervoegsels **ig** en **lijk**

1 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: **wonderlijk, zeventig, voordelig, persoonlijk, rumoerig.**

Zij is _____ jaar geworden.
Hij kwam het _____ brengen.
Het is een _____ verhaal.
In de klas is het heel _____.
Je kunt hier heel _____ kopen.

2 Zoek het woord dat bij de zin past.
Kies uit: **afkomstig, innerlijk, nevelig, aandachtig, ijverig.**

Hij heeft hier gewoond: _____.
Zij werkt goed door: _____.
Je voelt het van binnen: _____.
Hij luistert heel goed: _____.
Het is een beetje mistig: _____.

3 De vetgedrukte woorden staan fout.
Zoek bij elke zin het goede woord.

Hij werd waarschijnlijk buiten gezet. _____
Ik ben voorzichtig wel op tijd. _____
Ze zitten reusachtig te praten. _____
Zij liep gezellig over de plank. _____
Een walvis is een hardhandig beest. _____

4 Maak de woorden af met **ig** of **lijk**, maar pas op!

moeras _____	plezier _____
rumor _____	gewoon _____

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woorden kiezen in een zin.
Illustratie: een rumoerige klas.

Opgave 2

Woorden kiezen bij een zin.
Illustratie: goed doorwerken.

Opgave 3

Woorden zoeken bij een zin.

Opgave 4

Woorden afmaken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Met kopieerblad 4 worden de geofende woorden gerubriceerd op achtervoegsel. De leerlingen schrijven de woorden in lettergrepen verdeeld op en met de lettergrepen aan elkaar, zodat ook de spellingregels voor de lange en korte klinker zichtbaar zijn.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. De woorden worden geofend door rubricering op achtervoegsel. Daarna zoeken de leerlingen bij deze woorden de basiswoorden waarvan ze zijn afgeleid.

Afsluiting

Bespreek na elke les de illustraties als aspect van woordbetekenis. Eventueel kunnen daarbij nog andere woorden ter sprake komen.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bouwschrift les 19*

Controledictee 60

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

1 Die hond is heel gevaarlijk.	schrijf op
2 Zij is al zeventig jaar.	gevaarlijk
3 Ik heb het toevallig gezien.	zeventig
4 Dat is een wonderlijk verhaal.	toevallig
5 Hij kan heel onschuldig kijken.	wonderlijk
6 Je moet je fatsoenlijk gedragen.	onschuldig
7 Hij zit heel ijverig te werken.	fatsoenlijk
8 Ze komt natuurlijk weer te laat.	ijverig
9 Een poes is een gezellig dier.	natuurlijk
10 Je moet dit nauwkeurig doen.	gezellig
11 We zijn de hele dag afwezig.	nauwkeurig
12 Mijn knie is nog erg gevoelig.	afwezig
13 Ik heb het voorzichtig gedaan.	gevoelig
14 Hij kwam vrijwillig helpen.	voorzichtig
15 Ik kom waarschijnlijk wat later.	vrijwillig
16 Je moet niet zo nieuwsgierig zijn.	waarschijnlijk
	nieuwsgierig

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De tekening toont een jongen die op een bank zit in een park. Hij wordt gepest door drie andere jongens. Ze drukken hem steeds op de bank terug. Twee meisjes die dit zien, komen aanlopen.

Wat er verder gebeurt, moeten de leerlingen zelf bedenken. Ze kennen de werkvorm. Het is belangrijk dat ze zich realiseren dat de lezer van hun verhaal de tekening niet ziet. Door de inleiding die ze gaan schrijven, moet de beginsituatie duidelijk worden.

Daarvoor hebben ze in hun schrift twee alinea's van vijf regels tot hun beschikking.

Na bespreking van de tekening en de werkvolgorde, zet u de taalvaardige leerlingen aan het werk. Met de instructiegroep kunt u eventueel de eerste alinea van de inleiding samen doen. Ze zijn dan op weg geholpen. Leg daarbij de nadruk op korte maar complete zinnen (naamwoord + doe-woord).

Afsluiting

Besprek de bedachte inleidingen en laat enkele zinnen voorlezen. Besteed daarbij aandacht aan de zinsvorm.

Introductie

Het gemaakte dictee was lastig, omdat alle spellingregels erin moesten worden toegepast. Bovendien kwamen er ook bijzondere klankgroepen in voor. Er kunnen dus best wat fouten gemaakt zijn, ook door leerlingen die er anders geen of weinig maken. Vertel dit de leerlingen ook. (Voor een voldoende score volstaan nu ook 12 goede woorden!) De leerlingen schrijven hun fout geschreven woorden weer bij achter in het Bouwschrift op grond van het type fout.

Na eventueel het oefenen van woorden gaan de leerlingen weer verder met hun schrijfpdracht. Veel leerlingen zullen opdracht 1 gaan afmaken. (Of ze moeten daar tussendoor extra tijd voor hebben gehad.) Enkele vlotte en taalvaardige leerlingen zullen toekomen aan opdracht 2. Tekening en woordveld zullen voldoende informatief zijn.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 20*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Alle leerlingen verbeteren de gemaakte fouten op hun dicteeschema. Kopieer daarvoor de regelkaart (kopieerblad 20). Laat ze zelf achter het foute woord de foutencode schrijven. Bij een regelfout noteren ze meteen het nummer van de spellingregel die ze niet of onjuist hebben toegepast. Vervolgens oefenen ze de fout geschreven woorden door inprenting. Op grond van de foutnotatie (L, A of R) zoeken ze achter in hun schrift de juiste foutenrubriek, waaraan ze hun 'moeilijke woord' toevoegen.

• Begeleid oefenen

U oefent samen met de leerlingen die te veel fouten hebben gemaakt, op dezelfde wijze als hierboven beschreven is bij 'Zelfstandig oefenen'. Het herkennen van het type fout helpt om dit soort fouten te voorkomen. U doet ook voor hoe ze de woorden ten slotte moeten oefenen.

Afsluiting

Besteed weer eens tijd aan de gouden stelregel: 'je schrijft voor een lezer'. Hoe houd je als schrijver van een verhaal het beste rekening met een lezer?

Woordpakketten (basisstof)

les 21

lange en korte klinkers

hagedis
pantoffels
langzamer
kastelen
soldaten
brutale
marmotten
vertrekken
goedkope
vriendinnen
potloden
leraren
allemaal
ellende
elastiek
elleboog
opening
fantasie
alfabet
toestemming
omgeving
koningin
verbazing

les 22

lange en korte klinkers

tomaten
komkommer
verdelen
betalen
getallen
bestellen
gezinnen
verhalen
verzinnen
bedragen
biljetten
lokalen
beginnen
blessure
supporter
tribune
nederlaag
ontdekken
afbreken
opletten
ontspanning
ontploffing
oplossing

les 23

lange en korte klinkers

konijnen
krokodil
bezitten
garnalen
gevallen
beloven
herkennen
gebaren
beginnen
vergeten
vertellen
geloven
apparaat
antenne
batterij
schakelaar
telefoon
begraven
betoging
vergissing
bewoners
beslissen
verdwalen

Materiaal

- Bouwschrift les 21 t/m 23
- Bouwboek les 21 t/m 23
- Kopieerbladen 5 en 13

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 3 oefening 1, 2, 3 en 4

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

De lange en korte klinkers zijn terloops al aan de orde geweest in de vorige lessenreeks met woorden met ig en ijk. In deze lessenreeks worden de desbetreffende spellingregels toegepast op allerlei typen drieletter-grepige woorden. Zet de spellingregels 5 en 6 nog eens op het bord (zie kopieerblad 20). Geef van elke regel enkele voorbeelden. Dit is als introductie vol-doende voor de drie lessen.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kunnen zelfstandig alle oefeningen aan, mits ze de illustraties van oefening 1 kennen. Wijs erop dat ze bij oefening 4 steeds het hele woord moeten opschrijven.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek met de instructiegroep met name oefening 2. Doe enkele woorden mondeling. Laat ze verdelen in klankgroepen en bespreek de schrijfwijze van de lettergrepen met behulp van de regels.

Woordbetekenis

Besteed specifiek aandacht aan de volgende woorden:

- les 21 oefening 2: marmotten
oefening 3: ellende
oefening 4: toestemming, verbazing
- les 22 oefening 2: verzinnen, biljetten, lokalen
oefening 3: blessure, supporter, tribune, nederlaag
oefening 4: ontspanning, oplossing
- les 23 oefening 2: herkennen
oefening 3: apparaat
oefening 4: vergissing, bewoners, beslissen

les 21

Les 21 lange en korte klinkers

1 Vul het woord in.

 Een _____

 Een paar _____

2 Maak de woorden langer: zet er e, er of en achter.

langzaam _____ goedkoop _____

kasteel _____ vertrek _____

soldaat _____ vriendin _____

brutaal _____ potlood _____

marmot _____ leraar _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: allemaal, allende, elleboog, elastiek, opening.

Haar _____ zit in het verband.

Hij heeft veel _____ meegemaakt.

We gaan _____ naar het feest.

Die _____ is te klein voor een paas.

Het balletje zit vast aan een _____.

4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde.

fan-sle-ta _____ ba-ver-zing _____

al-bet-fa _____ ge-om-ving _____

stem-ming-toe _____ ka-gin-nin _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 10

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: hagedis, pantoffels.

Opgave 2

Woorden langer maken.

Opgave 3

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: 'een verband om haar elleboog'.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 22

Les 22 lange en korte klinkers

1 Vul het woord in.

 Een tros _____

 Een _____

2 Maak de woorden langer uit schrijf ze op.

verdeel _____ verhaal _____

betaal _____ verzin _____

getal _____ bedrag _____

bestel _____ biljet _____

gezin _____ lokaal _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: beginnen, blessure, supporter, tribune, nederlaag.

Op de _____ zitten veel mensen.

Een _____ blaast op een toeter.

De wedstrijd gaat zo _____.

Onze aanvoerder heeft een ernstige _____.

Voor ons elftal dreigt een _____.

4 Maak de woorden af met één of twee letters.

ontde_ en _____ ontp_ ning _____

afbr_ ken _____ ontp_ ling _____

ople_ en _____ oplo_ ling _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 10

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: tomaten, komkommer.

Opgave 2

Woorden langer maken.

Opgave 3

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: een tribune met mensen.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 23

Les 23 lange en korte klinkers

1 Vul het woord in.

 Een hok met _____

 Een _____

2 Maak de woorden langer, maar pas op!

bezit _____ gebaar _____

garnaal _____ begin _____

geval _____ vergeet _____

beloof _____ vertel _____

herken _____ geloof _____

3 Zoek het woord dat in de zin past.
Kies uit: apparaat, antenne, batterij, schakelaar, telefoon.

De _____ van deze lamp is leeg.

Een radio is een ingewikkeld _____.

De _____ van de auto is afgebroken.

De hoorn van de _____ is stuk.

Je doet het licht aan met een _____.

4 Maak de woorden af met één of twee letters.

begra_ en _____ verdw_ len _____

vergi_ ling _____ bew_ ners _____

bet_ ging _____ besl_ sen _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 10

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: konijnen, krokodil.

Opgave 2

Woorden langer maken.

Opgave 3

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: een radio.

Opgave 4

Woorden afmaken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 5 worden de geoefende woorden gerubriceerd op spellingregel en op klinker. (Soms past een woord in beide rubrieken: bijvoorbeeld blessure!) De woorden moeten vervolgens in lettergrepen verdeeld worden opgeschreven, zodat het effect van de spellingregel zichtbaar is. Daarna kiezen de leerlingen weer vijf woorden waarmee ze zinnen bedenken, die ze vervolgens opschrijven.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee extra woordpakketten opgenomen. Op kopieerblad 13 worden de woorden geoefend door ze verdeeld in lettergrepen op te schrijven, en daarna met de lettergrepen aan elkaar. Vervolgens moeten de woorden gerubriceerd worden op lange of korte klinker, zodat de spellingregel zichtbaar wordt.

Afsluiting

Bespreek in ieder geval de illustraties bij de oefenvormen. Hierdoor wordt de woordbetekenis van lastige woorden verduidelijkt. Daarbij kunnen andere woorden en zinnen aan de orde komen die lastig zijn vanwege hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 24

Controledictee 61

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

1 Die potloden zijn niet scherp.	schrijf op
2 Ze zijn allemaal aanwezig.	potloden
3 De telefoon staat op de kast.	allemaal
4 Ik moet dit nog betalen.	telefoon
5 De antenne is afgebroken.	betalen
6 We beginnen meteen.	antenne
7 Dat zijn goedkope stoelen.	beginnen
8 Je moet beter opletten.	goedkope
9 Ik heb een blessure aan mijn knie.	opletten
10 Onze school heeft tien lokalen.	blessure
11 Hij is op zijn hoofd gevallen.	lokalen
12 In deze lamp moet een batterij.	gevallen
13 Wil je dit voor me bewaren.	batterij
14 Zij woont in deze omgeving.	bewaren
15 Ik heb een ontploffing gehoord.	omgeving
16 Dit is een brutale opmerking.	ontploffing
	brutale

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Een meisje loopt met een jong hondje aan de riem over straat. Plotseling komt uit een tuin een grote hond hard blaffend aanrennen.

Deze beginsituatie is heel simpel. Gaat er echter wat aan vooraf? Wie is het meisje? Hoe komt ze aan dat hondje? Wat doet ze daar op straat? Hoe kan die hond zomaar de straat oprennen? Met behulp van de W-vragen is de beginsituatie volledig te beschrijven. Er kan van alles bij bedacht worden.

De taalvaardige groep moet dit verder zelf kunnen. Met de instructiegroep kunt u bijvoorbeeld de eerste alinea samen doen. Die gaat namelijk vooraf aan de tekening. In de tweede alinea kunnen de leerlingen dan zelf de tekening beschrijven. Vervolgens kunnen ze deel 2 en 3 van het verhaal op een blaadje uitwerken, ter voorbereiding van de netversie. Heel zwakke leerlingen kunt u helpen door hun kladversie te corrigeren. Ze hebben dan extra steun bij het schrijven van het eindproduct.

Afsluiting

Bespreek het vervolg dat de leerlingen hebben gekozen. Vermoedelijk zijn er verschillende oplossingen bedacht. Bespreek in dat kader ook de bedachte titels en ga na in hoeverre die titels samenhangen met de verschillende oplossingen.

Introductie

Bij het dictee zijn drie spellingregels aan de orde geweest, namelijk de verlengingsregel (d-t), de verliesregel (lange klinker) en de verdubbelingsregel (korte klinker). Laat de leerlingen hun fouten verbeteren op het dicteeschema nadat ze achter het desbetreffende woord de soort fout genoteerd hebben (L, R of A). Bij de regelfouten moeten ze dan meteen vermelden: R2 (d/t), R5 (lange klinker) of R6 (korte klinker). Wanneer u dit schematisch op het bord zet, vergemakkelijkt dat meteen het zoeken van de juiste foutenrubriek achter in het Bouwschrift. De tweede schrijfpdracht zal voor taalvaardige leerlingen geen problemen opleveren. Tekening en woordveld moeten voldoende informatief zijn.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 25*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Bij de introductie van deze les staat al beschreven hoe de fouten het beste kunnen worden verbeterd. Daarna worden de desbetreffende woorden individueel of in tweetal nog eens geoefend door inprenting. Laat de leerlingen daarbij de woorden op een blanco blaadje schrijven met de ogen dicht, nadat ze een 'woordfoto' hebben gemaakt van het woord. Het moet ook gevoelsmatig vanzelfsprekend worden een lange klinker kort te schrijven en op een korte klinker twee medeklinkers te laten volgen. Als laatste volgt nog het bijschrijven van de woorden achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Op dezelfde wijze als hierboven beschreven staat bij 'Zelfstandig oefenen', oefent u samen met de leerlingen die te veel dicteefouten hebben gemaakt. Zij hebben namelijk hulp nodig bij de herkenning van de spellingproblemen. Dat is meteen ook de voornaamste reden van hun onvoldoende dicteescore.

Afsluiting

Besteed dit keer eens aandacht aan het slot dat de leerlingen hebben gekozen. Hoe is het verhaal van het meisje met het jonge hondje afgelopen?

Woordpakketten (basisstof)

les 26 bijzondere klankgroepen

draaiorgel
handboeien
zwaluwen
storingen
zenuwen
onweren
spoorwegen
schaduwen
geweren
voetsporen
spreekwoorden
voorraden
kieskeurig
kleinzerig
humeurig
nauwkeurig
nieuwsgierig
bekeuren
verkering
opsporen
bemoeien
geboorte
bevroren

les 27 bijzondere klankgroepen

ooievaar
papegaai
proberen
parkeren
afleren
logeren
insmeren
weggooien
afkeuren
besproeien
omdraaien
opsporen
verknoeien
ontdooien
bemoeien

les 28 bijzondere klankgroepen

Nederland
Europa
goedkeuren
wegwaaien
verscheuren
uitgebloeid
vermoeiend
waarschuwen
proberen
verknoeien
logeren
beheersen
zenuwen
vernieuwen
zwaluwen
leeuwinnen
geboorte
bekeuring

Materiaal

- *Bouwschrift les 26 t/m 28*
- *Bouwboek les 26 t/m 28*
- *Kopieerbladen 6 en 14*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 2 oefening 1 en 2

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Herinner de leerlingen aan de bekende bijzondere klankgroepen. Vraag ze die te noemen en zet ze op het bord (eer-oor-eur, aai-ooi-oei, uw-eeuw-ieuw). Wijs erop dat bij sommige woorden ook de verliesregel bij lange klinkers van toepassing is (eer-oor). Laat de leerlingen van deze klankgroepen een tweelettergrepig woord noemen (bijvoorbeeld: beren-horen-duwen). Vertel de leerlingen dat ze deze negen klankgroepen nu gaan oefenen bij drielettergrepige woorden.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Bespreek met alle leerlingen de illustraties van oefening 1. Daarna kunnen de taalvaardige leerlingen zelfstandig aan het werk. De leerlingen kennen alle oefenvormen.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe van les 26 oefening 2 en 4 mondeling. De rest is bekend.

Hetzelfde geldt voor les 27 en voor les 28 oefening 4. De leerlingen moeten alle overige oefeningen zelfstandig of in tweetallen aankunnen.

Woordbetekenis

Besteed tijdens de instructie of bij de afsluiting specifiek aandacht aan de volgende woorden:

- les 26 oefening 2: storingen, zenuwen, schaduwen (dubbele betekenis)
oefening 4: bekeuren, verkering, bemoeien
- les 27 oefening 2: proberen, logeren
oefening 4: ontdooien
- les 28 oefening 2: goedkeuren
oefening 4: geboorte, bekeuring

les 26

Les 26 bijzondere klankgroepen

Vul het woord in.

Een Twee

Maak de woorden langer: zet er en achter.

zwaluw _____ schaduw _____
 storing _____ geweer _____
 zenuw _____ voetspoor _____
 onweer _____ spreekwoord _____
 spoorweg _____ voorraad _____

Zoek het woord dat bij de zin past.
 Kies uit: nauwkeurig, kleskeurig, nieuwsgierig, humeurig, kleinzerig.

Zij is niet gauw tevreden: _____
 Hij kan geen pijn verdragen: _____
 Hij heeft vaak een slecht humeur: _____
 Zij werkt altijd heel precies: _____
 Hij wil alles graag weten: _____

Maak zelf woorden met eer, oor of eur. Pas op!

bek_eren _____ onw_eren _____
 verk_eren _____ geb_eren _____
 opsp_eren _____ bevr_eren _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: draaiorgel, handboeien.

Opgave 2

Woorden langer maken.

Opgave 3

Woorden kiezen bij een zin.

Illustratie: nauwkeurig werken.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 27

Les 27 bijzondere klankgroepen

Vul het woord in.

Een Een

Zoek het woord dat in de zin past.
 Kies uit: insmeren, proberen, parkeren, afderen, logeren.

Bijten op je nagels moet je _____
 Je moet je rug _____ met alle.
 Auto's mogen hier niet _____
 We _____ op tijd te zijn.
 Mijn neef blijft bij ons _____

Zoek het woord dat bij de zin past.
 Kies uit: waggelen, afkeuren, besproeien, omdraaien, opsporen.

Iets niet goed vinden: _____
 Planten water geven: _____
 Iets niet bewaren: _____
 Iemand zoeken en vinden: _____
 Iets andersom zetten: _____

Maak zelf woorden met aal, oel, of oel.

verkn_eren _____ bem_eren _____
 omdr_eren _____ ontd_eren _____
 bespr_eren _____ wegg_eren _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustraties: ooeivaar, papegaai.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: 'een agent geeft een parkeerbon'.

Opgave 3

Woorden kiezen bij een zin.

Illustratie: planten besproeien.

Opgave 4

Woorden afmaken.

les 28

Les 28 bijzondere klankgroepen

Vul het woord in.

Waar wonen wij? _____
 Land: _____
 Werelddeel: _____

Zoek het woord dat in de zin past.
 Kies uit: goedkeuren, wegwaaien, verscheuren, uitgebloeid, vermoelend.

Deze tocht was heel _____
 Hij moest ons plan wel _____
 Pas op dat de ballonnen niet _____
 Deze bloemen zijn _____
 Je mag deze tekening niet _____

Zoek het woord dat bij de zin past.
 Kies uit: waarschuwen, proberen, verknalen, logeren, beheersen.

Niet kwaad worden: _____
 Zeggen dat iets niet mag: _____
 Bij een ander blijven slapen: _____
 Zomaar iets doen: _____
 Iets heel slecht doen: _____

Maak zelf woorden met uw, oeuw of leuw.

zen_eren _____ zwol_eren _____
 vern_eren _____ l_innen _____
 wegd_eren _____ waars_eren _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woorden invullen.

Illustratie: wereldbol met Europa en Nederland.

Opgave 2

Woorden kiezen in een zin.

Illustratie: uitgebloeiende bloemen.

Opgave 3

Woorden kiezen bij een zin.

Opgave 4

Woorden afmaken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Met kopieerblad 6 worden de geofende woorden gerubriceerd op klankgroep. De woorden worden allereerst in lettergrepen of woorddelen verdeeld opgeschreven, en daarna nog eens met deze delen aan elkaar. Vervolgens moeten de leerlingen zoals gebruikelijk weer vijf woorden kiezen waarmee ze zinnen bedenken, die ze vervolgens opschrijven.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek zijn twee woordpakketten opgenomen. Met kopieerblad 14 worden de woorden eerst in lettergrepen verdeeld geschreven en daarna nog eens met de lettergrepen aan elkaar. Vervolgens rubriceren de leerlingen de woorden op klankgroepen.

Afsluiting

Bespreek de tekeningen bij de oefeningen. Elke tekening verduidelijkt een woord of een zin. Besteed daarbij ook aandacht aan andere woorden en zinnen waarvan de betekenis lastig is.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bouwschrift les 29*

Controledictee 62

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

	schrijf op
1 Mijn zus heeft verkering met hem.	verkering
2 De zwaluwen vliegen heen en weer.	zwaluwen
3 Je moet niet zo nieuwsgierig zijn.	nieuwsgierig
4 Ik wil het nog eens proberen.	proberen
5 De wandeling was erg vermoeiend.	vermoeiend
6 Wij wonen in Europa.	Europa
7 In de kooi zit een papegaai.	papegaai
8 De agent geeft een bekeuring.	bekeuring
9 Ze gaan het plein vernieuwen.	vernieuwen
10 Er is een kalfje geboren.	geboren
11 De ooievaar loopt naar de sloot.	ooievaar
12 Je moet dit nauwkeurig doen.	nauwkeurig
13 De koelkast begint te ontdooien.	ontdooien
14 We moeten haar nog waarschuwen.	waarschuwen
15 De grond is al bevroren.	bevroren
16 Je moet je er niet mee bemoeien.	bemoeien

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

Een jongen fietst stoer met losse handen twee meisjes voorbij. Terwijl hij naar de meisjes kijkt en gekke gezichten trekt, let hij niet op zijn stuur. Zijn voorwiel rijdt ondertussen over een boomtak.

Dit is de geïllustreerde beginsituatie. Er gaat echter wat aan vooraf. Met behulp van de W-vragen (wie, wat, waar, wanneer) is deze beginsituatie te verduidelijken. De taalvaardige leerlingen kunnen met deze informatie aan de slag.

Bespreek daarbij nog eens de werkvolgorde:

- 1 Deel 1 (het begin) bedenken en schrijven in twee of drie alinea's in het schrift.
- 2 Een verhaaltitel bedenken en invullen in het schrift.
- 3 Met behulp van de vragen deel 2 en 3 schrijven op een kladblaadje.
- 4 Het hele verhaal goed doorlezen en controleren op hoofdletters, leestekens en spelling.
- 5 Het verhaal in het net schrijven.
- 6 Het verhaal illustreren.

Met de instructiegroep kunt u eventueel de eerste alinea van het verhaal samen bedenken en opschrijven. Daarna kunnen ze zelf de tweede alinea schrijven met behulp van de tekening. Op een kladblaadje volgen dan deel 2 en 3 van het verhaal.

De meeste leerlingen zullen zelf of in een tweetal hun verhaal kunnen controleren voordat ze de netversie schrijven. Bij heel zwakke leerlingen kunt u steun geven door de kladversie van commentaar te voorzien. Daarmee wordt het voor hen gemakkelijker een goed eindproduct te realiseren.

Afsluiting

Besteed dit keer eens aandacht aan de kern van het verhaal. Wat gebeurde er verder en wat had dat weer voor gevolgen? Laat eens een alinea voorlezen en bespreek daarbij meteen de zinsvorm van de bedachte zinnen.

Introductie

Het dictee was lastig omdat naast de klankgroepen nagenoeg alle spellingregels aan de orde kwamen. Bespreek de foutencodering. Fouten tegen de bijzondere klankgroepen worden gecodeerd met een L als luisterfouten. Bij de vaste klankgroep die ze horen, moeten ze een vaste lettergroep schrijven. We kiezen voor de codering als luisterfout omdat dit didactisch gezien het eenvoudigste is. (Het vergeten van de u in ieuw of eeuw zou ook anders geïnterpreteerd kunnen worden.) Om het voor de leerlingen overzichtelijk te houden, benoemen we alle klankgroepfouten als luisterfouten, behalve wanneer de regel voor de lange klinker niet wordt toegepast (beeren). Uiteraard benoemen we dat als een regelfout.

Wijs de leerlingen erop dat in een woord soms twee fouten gemaakt kunnen zijn. (Bijvoorbeeld: 'omweeren' bevat de L-fout om-on en de R-fout eeren.)

Materiaal

- Nagekeken dictees
- Bouwboek les 30

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Alle fouten worden op het dicteeschema van de foutencode L, R of A voorzien (een dubbele code is mogelijk wanneer er twee verschillende fouten gemaakt zijn!). Daarna worden de woorden verbeterd op het dicteeschema. De woorden worden vervolgens geïnterpreteerd door inprenting (bekijken, 'woordfoto maken', bedekken, 'in je hoofd kijken' en opschrijven, controleren). Als laatste schrijven ze de woorden bij in de juiste foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Bespreek met de leerlingen die te veel dicteefouten hebben gemaakt het type fout. Help ze bij het vermelden van de foutencode achter het desbetreffende woord. Herhaal eventueel de desbetreffende spellingregels en laat de woorden onder uw toezicht verbeteren.

Daarna gaan ze de woorden oefenen, waarbij ze het lastige stuk van elk woord moeten kleuren of onderstrepen. Als ze in tweetallen werken, kunnen ze elkaar de woorden dicteren. Vervolgens noteren ook zij de woorden achter in hun Bouwschrift.

Afsluiting

Besteed dit keer weer aandacht aan de bedachte titels bij schrijfofdracht 1 en 2. Welke titels zorgen ervoor dat de lezer nieuwsgierig wordt naar het verhaal?

Woordpakketten (basisstof)

les 31 woorden met ste	les 32 e of ste	les 33 herhaling
honderdste	zonnigste	moeilijkste
duizendste	beroemdste	lekkerste
beroemdste	vrolijkste	giftigste
gezondste	handigste	aardigste
bekendste	giftigste	spannendste
achterste	eerlijkste	krachtigste
bovenste	gezondste	honderdste
onderste	spannendste	beroemdste
zonnigste	bekendste	lelijke
moeilijkste	driftigste	lelijkste
lekkerste	uiterste	giftige
veertigste	bovenste	lekkere
vijftigste	krachtigste	lekkerste
heerlijkste	dertigste	koppigste
prachtigste	moeilijke	heerlijk
dertigste	zonnige	vrolijke
spannendste	onderste	bovenste
lastigste	krachtige	moeilijke
tachtigste		spannende
aardigste		aardige
lelijkste		

Materiaal

- *Bouwschrift les 31 t/m 33*
- *Bouwboek les 31 t/m 33*
- *Kopieerbladen 7 en 15*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 4 oefening 1 (d of t)
Module 3: thema 1 oefening 2 (e, ig of lijk)

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Bespreek als introductie oefening 1 van les 31 klassikaal. Het achtervoegsel *ste* wordt toegevoegd aan het basiswoord, ook als dit basiswoord op een *d* eindigt. Het controlemiddel voor de keuze *d* of *t* is het verlengen van het woord.

Op zich vormt het achtervoegsel *ste* geen belangrijk spellingaspect. In deze lessenreeks worden echter opnieuw alle belangrijke spellingregels herhaald. Bovendien komen er vrij veel woorden met een bijzondere klankgroep aan de orde. Vertel dit ook aan de leerlingen.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kunnen zelfstandig alle oefeningen aan. Bespreek wel bij de afsluiting de illustraties, zodat die kunnen bijdragen aan het woordbegrip.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek van les 31 oefening 4. Hetzelfde geldt voor oefening 3 en 4 van les 32 en oefening 2 en 4 van les 33. Juist door het bespreken van dergelijke oefeningen wordt het taalgevoel gestimuleerd. Eventueel doet u de oefeningen mondeling, zodat de leerlingen daarna gemakkelijker de goede keuze kunnen maken.

Woordbetekenis

Besteed specifiek aandacht aan de volgende woorden:

- les 31 oefening 2: gezondste, bekendste
- les 32 oefening 1: uiterste
oefening 2: handigste, giftigste, driftigste
- les 33 oefening 1: koppigste
oefening 2: krachtigste

Introductie steltaak

Het tweede gedeelte van de beginsituatie is geïllustreerd.

Een meisje geeft in de klas stiekem een briefje aan een jongen. Ze loopt langs hem en probeert ongezien een briefje als propje op zijn tafel te laten vallen. De juf ziet het en zegt er wat van.

Allereerst gaat het erom wat er aan deze situatie vooraf is gegaan. Dit kan weer beschreven worden met behulp van de W-vragen, in twee alinea's in het schrift.

Maar dan volgt deel 2: het vervolg. Wat gebeurt er verder? Hoe reageert de juf en wat zijn daar weer de gevolgen van?

Na het bespreken van de beginsituatie met behulp van de tekening gaan de taalvaardige leerlingen zelfstandig aan het werk. Wijs ze er wel op dat ze korte, maar volledige zinnen moeten schrijven (naamwoord + doe-woord). Leg de nadruk op enkelvoudige zinnen. Samengestelde zinnen zijn in deze ontwikkelingsfase vaak nog te moeilijk!

Met de instructiegroep kunt u een van beide alinea's samen doen. Ze kunnen dan zelf de andere alinea bedenken en schrijven. Ze kunnen dan ook al een verhaaltitel bedenken. Want het is altijd mogelijk de titel nog te wijzigen wanneer de rest van het verhaal daar aanleiding toe geeft. Bijvoorbeeld tijdens het nalezen en verbeteren van de kladversie.

Afsluiting

Besteed dit keer eens aandacht aan het bedenken van een titel. Waar moet een goede titel aan voldoen? Wanneer kun je de titel het beste bedenken? (Het meest voor de hand liggende moment is als de beginsituatie beschreven is. Bijstellen kan altijd nog op een later moment.)

Introductie

In het dictee zijn nagenoeg alle spellingregels aan de orde gekomen. Laat de gemaakte fouten weer coderen met L, R of A. Bij een regelfout (R-fout) moeten de leerlingen dan meteen de desbetreffende spellingregel vermelden (R1, enz.).

U kunt daarbij kopieerblad 20 benutten als de leerlingen dit blad nog niet als regelkaart gebruiken bij de controle van stelopdrachten.

Na het verbeteren en oefenen van de gemaakte fouten gaan alle leerlingen weer verder met schrijfo opdracht 1 uit het Bouwschrift, of beginnen aan opdracht 2 uit het Bouwboek. Ze kennen de werkvorm van deze opdracht.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 35*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen coderen en verbeteren de gemaakte fouten op het dicteeschema. Vervolgens worden de woorden geoefend door inprenting.

Met behulp van de foutencode zoeken ze achter in het Bouwschrift de desbetreffende foutenrubrieken op. Elk 'lastig' woord wordt toegevoegd aan de andere 'lastige' woorden.

• Begeleid oefenen

Met de zwakke leerlingen (met te veel dicteefouten) bespreekt u de gemaakte fouten. U helpt ze daarbij de goede foutencode te vermelden. (U kunt deze leerlingen als groepje bij elkaar nemen. Praten over elkaars fouten is voor iedereen zinvol, omdat toch steeds dezelfde regels ter sprake komen!)

Daarna verbeteren en oefenen ze hun fouten onder uw toezicht. Laat bij het oefenen de lastige letter of lettergreep steeds kleuren of onderstrepen.

Vervolgens maken ze van het desbetreffende woord een 'woordfoto' en schrijven ze dat woord met de ogen dicht op een blanco blaadje. Een woord moet ook op het 'gevoel' geschreven kunnen worden.

Afsluiting

Laat twee leerlingen hun verhaal eens voorlezen. Besteed daarbij aandacht aan de bedachte zinnen (enkelvoudig, kort en compleet).

Woordpakketten (basisstof)

les 36 verkleinwoor- den met tje

verhaaltje
vogeltje
pukkeltje
dingetje
vlindertje
emmertje
papiertje
fotootje
jongetje
worteltje
ezeltje
tafeltje
lettertje
spiegeltje
kamertje
kikkertje
cijfertje
druppeltje
cirkeltje
autootje
bekertje
veulentje
stekkertje
eekhoortje

les 37 tje of etje

velletje
pannetje
jongetje
dochtertje
spelletje
mannotje
tonnetje
spinnetje
belletje
ringetje
korreltje
emmertje
fotootje
lammetje
figuurtje
zinnetje
heuveltje
autootje
zwaluwtje
stekkertje
karretje
balletje

les 38 verklein- woorden

kettinkje
harinkje
gedichtje
bekertje
tabletje
verhaaltje
autootje
zinnetje
radijsje
tafeltje
egeltje
fotootje
schoteltje
jongetje
papiertje
cirkeltje
spiegeltje
cijfertje
pukkeltje
kikkertje
lettertje
zwaluwtje
dingetje
druppeltje
ringetje

Materiaal

- *Bouwschrift les 36 t/m 38*
- *Bouwboek les 36 t/m 38*
- *Kopieerbladen 8 en 16*

Extra materiaal

Computerprogramma Spellinghulp
Module 3: thema 3 oefening 4 (lange en korte klinkers)

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Bespreek van elke les het spellingaspect met behulp van oefening 1. Daar zitten alle bijzonderheden in. In les 36 wordt tje steeds toegevoegd aan het basiswoord. Dit heeft soms gevolgen voor de schrijfwijze: foto-fotootje, jongen-jongetje. In les 37 komt daar de uitgang etje bij (ring-ringetje) met eventueel een verdubbeling van de medeklinker (lam-lammetje). Bij les 38 wordt de schrijfwijze ketting - kettinkje toegevoegd. (Nooit ngk gebruiken, ook hierbij niet!) Wijs de leerlingen er weer op dat bijna alle spellingregels aan de orde komen!

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kunnen zelfstandig alle oefenvormen aan.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek kort elke oefening, met name les 36 oefening 4, les 37 oefening 2 en 4 en les 38 oefening 4. Verder moeten ook de leerlingen van de instructiegroep zonder problemen de oefeningen kunnen maken.

Woordbetekenis

Besteed specifiek aandacht aan de volgende woorden:

- les 36 oefening 1: pukkeltje, dingetje
oefening 2: eekhoortje, stekkertje
- les 37 oefening 1: lammetje
oefening 2: velletje
oefening 3: zwaluwtje
- les 38 oefening 2: tabletje, radijsje, egeltje

les 36

Les 36 verkleinwoorden met tje

1. Let op!

verhaal	vinder
vogel	emmer
pukkel	papier
maars	jongen
foto	

2. Vul het verkleinwoord in.

wortel	kamer
ezel	kikker
tafel	cijfer
letter	druppel
spiegel	cirkel

3. Zoek het goede woord en vul het verkleinwoord in. Kies uit: beker, auto, veulen, stekker, eekhoorn.

Hij heeft een _____ in zijn hand.

Naast het paard loopt een _____.

In dat _____ zit water.

Het _____ klimt snel omhoog.

Dat _____ zit niet goed vast.

4. Bedenk de goede lettergreep en schrijf het woord op.

jan tje	au tje
va...tje	puk...tje
kik tje	fo...tje

Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Verkleinwoorden invullen.

Opgave 2

Verkleinwoorden invullen.

Opgave 3

Verkleinwoord invullen in een zin.

Illustratie: een paard en een veulentje.

Opgave 4

Woorden bedenken.

les 37

Les 37 tje of etje

1. Vul het verkleinwoord in.

ding	spel
vel	man
pan	ton
jongen	spin
dochter	bel

2. Zoek het goede woord en vul het verkleinwoord in. Kies uit: ring, korrel, emmer, foto, lam.

Het _____ loopt naast zijn moeder.

Op tafel ligt een _____ suiker.

Hij draagt een _____ in zijn oor.

Hier heb je een _____ water.

Ik heb een _____ van haar.

3. Vul het verkleinwoord in.

figuur	Hij tekent een _____.
zin	Dit _____ staat verkeerd.
heuvel	De boom staat op een _____.
auto	Zij speelt met een _____.
zwaluw	Het _____ kijkt over het nest.

4. Bedenk de goede lettergreep en schrijf het woord op.

stek tje	rin tje
ker tje	bal tje
spel tje	doch tje

Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Verkleinwoorden invullen.

Opgave 2

Verkleinwoord invullen in een zin.

Illustratie: een schaap en een lammetje.

Opgave 3

Verkleinwoorden invullen.

Illustratie: een nest met een zwaluwtje.

Opgave 4

Woorden bedenken.

les 38

Les 38 verkleinwoorden

1. Let op!

ketting	kettingje
haring	

2. Vul het verkleinwoord in: kies je of tje.

gedicht	een	zin	een
beker	een	radijs	een
tablet	een	tafel	een
verhaal	een	egel	een
auto	een	fota	een

3. Zoek het goede woord en vul het verkleinwoord in. Kies uit: schotel, cirkel, papier, ketting, jongen.

Ze draagt een _____ om haar pols.

De poes drinkt van een _____.

Het _____ zit te hullen.

Ik schrijf het op een _____.

Hij tekent een _____ op het bord.

4. Bedenk zelf de verkleinwoorden. Je hebt ze al gezien.

fo	puk
spie	kik
cij	let
zwa	drup
ding	ring

Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Verkleinwoord invullen.

Illustratie: een ketting en een kettingje.

Opgave 2

Verkleinwoorden invullen.

Opgave 3

Verkleinwoord invullen in een zin.

Illustratie: een schoteltje.

Opgave 4

Verkleinwoorden bedenken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Met kopieerblad 8 worden de woorden van het basispakket gerubriceerd als woorden met tje of etje. Daarna worden de woorden in lettergrepen verdeeld opgeschreven, en met de lettergrepen aan elkaar. Tot slot kiezen de leerlingen weer vijf woorden die ze verwerken in vijf zinnen.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Het Bouwboek bevat twee extra woordpakketten. Allereerst moeten de woorden in alfabetische volgorde worden gezet. (Zet eventueel het alfabet op het bord.)

Alle geoefende woorden staan als verkleinwoord in het meervoud. Bij elk woord moet het gewone meervoud worden bedacht en geschreven.

Afsluiting

Bespreek de illustraties bij de lessen in verband met de woordbetekenis. Besteed eventueel aandacht aan andere woorden en zinnen die lastig zijn vanwege hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in twee klankgroepen en schrijf het woord in twee delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 39

Controledictee 64

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

	schrijf op
1 Het kind speelt met een autootje.	autootje
2 Op het schoteltje ligt melk.	schoteltje
3 Ik heb een pukkeltje op mijn neus.	pukkeltje
4 Dat stekkertje zit niet goed vast.	stekkertje
5 Hij heeft een ringetje in zijn oor.	ringetje
6 Het kikkertje kruipt uit de vijver.	kikkertje
7 Dat vogeltje kan nog niet vliegen.	vogeltje
8 Ik vind dat een leuk spelletje.	spelletje
9 Dit kettinkje is gebroken.	kettinkje
10 Zij leest een gedichtje voor.	gedichtje
11 Hier heb je een bekertje water.	bekertje
12 Zet het tafeltje maar naast de kast.	tafeltje
13 Dat zinnetje is niet goed.	zinnetje
14 Het balletje rolt in de vijver.	balletje
15 Ik heb een fotootje gevonden.	fotootje
16 Het jongetje begint te huilen.	jongetje

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De tekening toont weer het tweede deel van de beginsituatie.

Twee meisjes lopen ruziënd door de gang naar buiten. De een geeft de ander daarbij een duw. Een knul uit groep 8 bukt zich om zijn tas te pakken. Het geduwde meisje botst tegen hem op, waardoor hij struikelt en met zijn hoofd tegen de muur valt.

Uiteraard is aan deze situatie iets voorafgegaan in de klas, maar wat? Dat moet worden beschreven in de eerste alinea. Dan volgt in de tweede alinea de beschrijving van de tekening.

Daarna komt het vervolg. Want hoe gaat het verhaal verder? Hoe reageert de grote knul op de duw van het meisje? En welke gevolgen heeft dat weer? Het verhaal kan alle kanten op.

Na bespreking van de beginsituatie kunnen de taalvaardige leerlingen zelfstandig aan het werk. De andere leerlingen helpt u met de beschrijving van de beginsituatie. Bespreek daarbij ook de gewenste zinsvorm (enkelvoudig, kort en compleet).

Uitroepzinnen zijn eerder uitzondering als regel (behalve de uitroep *au!* in dit verhaal). Wel kunnen er bij de beginsituatie al gesproken zinnen voorkomen. Laat die zinnen dan meteen van leestekens voorzien!

Afsluiting

Laat twee leerlingen hun eerste twee alinea's voorlezen. Bespreek dan of alle benodigde informatie is verwerkt, want de lezer heeft geen tekening als ondersteuning en moet zich al lezend een voorstelling kunnen maken van wat er in de klas en in de gang is gebeurd.

Introductie

De gemaakte fouten zullen divers zijn, omdat bij de verkleinwoorden alle spellingregels en afspraken aan de orde komen. De codering van de fouten is essentieel voor het ontwikkelen van spellingbewustzijn. Wijs de leerlingen nog eens op de codering met L (luisterfout), A (afpraakfout) of R (regelfout). Bij de regelfouten moet weer het nummer van de desbetreffende regel worden vermeld. Na het oefenen van woorden gaan de leerlingen verder met schrijfofdracht 1 of 2.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 40*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De fouten worden op het dicteeschema van een L, A of R voorzien. Aan de R-fouten moet weer het nummer van de spellingregel worden toegevoegd.

Daarna volgt het verbeteren en oefenen van de fout geschreven woorden.

De woorden worden weer geoefend door inprenting. Het type fout is immers door de codering aangegeven. Nu gaat het erom een goed woordbeeld te verwerven van het lastige woord.

Laat bij het oefenen de lastige letter of lettergreep van een kleur voorzien. De oefenwerkwijze is weer: woord bekijken en het lastige deel kleuren, 'woordfoto' maken, woord bedekken, woord in 'het hoofd' bekijken, woord opschrijven en controleren.

Daarna worden de fout geschreven woorden toegevoegd aan de desbetreffende foutenrubriek achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Voor leerlingen die te veel dicteefouten maken, zijn de volgende twee activiteiten belangrijk:

- U moet samen met de leerlingen nagaan welk soort fout gemaakt is. Daarvoor moet de fout van een foutencode worden voorzien. Zwakke leerlingen hebben daarbij hulp nodig.
- De woorden moeten specifiek worden geoefend als lastige woorden, gericht op het ontstaan van woordbeeld.

Dat laatste gebeurt door de leerlingen te stimuleren zich een woord voor te stellen, voordat ze beginnen te schrijven. De hierboven omschreven oefenwerkwijze is daarvoor bedoeld. Het begeleid oefenen houdt in dat u zelf model staat. U laat zien hoe een woord geoefend wordt en de leerlingen doen dat na.

Afsluiting

'Je schrijft voor een lezer'. Op welke wijze houdt je als schrijver rekening met de lezer? Hoe maak je het de lezer gemakkelijk? Wat doe je om een verhaal ook leuk te maken voor de lezer?

Inleiding

Les 41, 42 en 43 zijn bestemd voor herhaling en toetsing en eventueel speciale leerhulp naar aanleiding van een foutenanalyse. De volgorde is:

les 41: herhaling en keuzeactiviteiten

les 42: toetsing en keuzeactiviteiten

les 43: speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Voor speciale spellinghulp is één les gereserveerd. Uit de toets kan blijken dat u voor een enkele leerling meer tijd nodig heeft. In dat geval kunt u de speciale spellinghulp aanbieden tijdens het werken aan Blok 9. Dat houdt in dat u na deze drie afsluitende lessen in ieder geval aan dit volgende blok kunt beginnen.

Les 41 Herhaling en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *Bouwschrift*
- *Woordkaartjes*
- *Kopieerblad 21 Keuzeactiviteiten*

Lesverloop

Alle leerlingen gaan nog een keer de moeilijke woorden oefenen die ze achter in het Bouwschrift hebben opgeschreven. Ze doen dit met behulp van inprenting. Ze oefenen door de woorden op kaartjes te schrijven. Daarbij kleuren ze de lastige letter(s) rood. Na het oefenen nemen ze elkaar een luisterdictée af, door de woorden op de kaartjes voor te lezen. Voor dit dictée geldt de volgende instructie:

- 1 Luister naar het woord.
- 2 Kijk naar het woord in je hoofd.
- 3 Schrijf het woord op.

Bij voorkeur laat u het tweetal dat samen oefent, ook samen het geschrevene nakijken. De leerlingen mogen de woorden die goed geschreven zijn in hun Bouwschrift kleuren of onderstrepen met kleurpotlood. De leerlingen die hiermee klaar zijn (of die geen woorden hoefden te oefenen) gaan verder met een keuzeactiviteit. Daarvoor kunnen ze kiezen uit de schrijfp opdrachten in het Bouwboek of de verhaaltjes van kopieerblad 21. De leerlingen uit de instructiegroep zijn waarschijnlijk nog niet of slechts incidenteel aan de opdrachten uit het Bouwboek toegekomen. Ook de taalvaardige leerlingen zullen een aantal opdrachten nog niet gemaakt hebben. Op kopieerblad 21 treft u vier extra tekeningen aan waarmee de leerlingen een verhaal kunnen bedenken en schrijven.

Les 42 Toetsing en keuzeactiviteiten

Materiaal

- *ISO-toets 8*
- *Bijlage 6 Dicteeschema*
- *Bijlage 28 Foutenanalyseschema*
- *Kopieerblad 21 Keuzeactiviteiten*

Lesverloop

ISO-toets 8 is genormeerd voor afname na ± 33 didactische maanden (dl = 33). In het basisonderwijs zal dat ongeveer november, groep 6 zijn. Onder de toets kunt u zien welke instructieaspecten zijn opgenomen en hoe vaak ze in het dictée voorkomen.

U moet de toets zo snel mogelijk nakijken, omdat de vervolgactiviteiten in les 43 afhangen van de toetsresultaten.

Na de toets gaan alle leerlingen aan het werk met een keuzeactiviteit of met het inhalen van een schrijfpdracht.

ISO-toets 8* november, groep 6 (dl = 33)

Instructie

We gaan een woorddictée maken. Het gaat zo:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of kolom 2. Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'gezien' hebt, en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog eens na om te zien of je niets bent vergeten.

	schrijf op
1 Je moet je er niet mee bemoeien.	bemoeien
2 Hij kwam natuurlijk weer te laat.	natuurlijk
3 Die brief is niet belangrijk.	belangrijk
4 Ik ben op mijn knie gevallen.	gevallen
5 Het jongetje liep hard weg.	jongetje
6 Die tomaten zijn nog niet rijp.	tomaten
7 Hij heeft verkering met mijn zus.	verkering
8 Het boek ligt op de achterste tafel.	achterste
9 In dat boek staan veel gedichten.	gedichten
10 Ze woog weinig bij de geboorte.	geboorte
11 Ik verwacht dat iedereen op tijd is.	iedereen
12 Dit is de honderdste bezoeker.	honderdste
13 Ik heb zijn brief ontvangen.	ontvangen
14 Ik kan een eenvoudig liedje spelen.	eenvoudig
15 Er is een ernstig ongeluk gebeurd.	ongeluk
16 Ik houd van spannende verhalen.	verhalen
17 De antenne is afgebroken.	antenne
18 De fabrieken staan buiten de stad.	fabrieken
19 De poes draagt een belletje.	belletje
20 We bedanken jullie voor de hulp.	bedanken
21 Je moet bij het zebrapad oversteken.	zebrapad
22 Er vallen grote sneeuwvlokken.	sneeuwvlokken
23 Ik ben al op bladzijde tien.	bladzijde
24 Je moet niet zo nieuwsgierig zijn.	nieuwsgierig
25 Ik heb een ontploffing gehoord.	ontploffing

Normering

goed:	23-25 woorden
voldoende:	19-22 woorden
twijfelachtig:	16-18 woorden
onvoldoende:	00-15 woorden

Opgenomen instructieaspecten

ng, nk:	4
eer, oor, eur:	3
aai, ooi, oei:	2
uw, eeuw, ieuw:	2
isch, heid:	0
eindklinker, 's:	1
eind-b/p/, -d/t/:	5
voorvoegsels:	10
ig, lijk:	3
samenstellingen:	5
leenwoorden met a:	2
lange klinker:	5
korte klinker:	5
tekenafspraken: (ei/ij/, au/ou/, i/ie/, ch/g/)	5

*De toets is aangepast overeenkomstig de indeling van het leerstofblok. De zinnen 6, 13, 17 en 23 zijn daarom gewijzigd.

Les 43 Speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Materiaal

- Kopieerblad 17 Speciale leerhulp
- Kopieerblad 21 Keuzeactiviteiten

Lesverloop

De nagekeken toets en de daaruit volgende foutenanalyse leiden tot een aantal vervolgactiviteiten.

Leerlingen die **voldoende** of **goed** scoren, hoeven alleen de woorden te oefenen die ze fout hadden. Daarna nemen ze zichzelf een dictee af (instructie: lees het woord, bedek het, 'kijk in je hoofd', schrijf het woord op, controleer het). Vervolgens gaan deze leerlingen verder met een keuzeactiviteit.

Voor leerlingen die **twijfelachtig** scoren, is de vervolgactiviteit afhankelijk van de gemaakte fouten. Met een foutenanalyse heeft u gekeken of het om verspreide fouten (verschillende soorten fouten) of om specifieke fouten (overeenkomstige fouten) gaat. Verspreide fouten wijzen op automatiseringsproblemen. U kunt deze leerlingen de woorden laten oefenen met behulp van de al eerder beschreven visuele inprenting. Voor de specifieke fouten wordt hieronder beschreven wat voor speciale spellinghulp u kunt geven.

Bij leerlingen die **onvoldoende** scoren, gebruikt u de foutenanalyse om te ontdekken welke specifieke fouten ze maken. Voor die leerlingen vult u het overzicht in (kopieerblad 17) en organiseert u aanvullende in-

structie en oefening. Daarna kunt u ook voor deze leerlingen speciale activiteiten uitkiezen.

Speciale spellinghulp

• Analyse/weergavefouten

Deze luisterfouten ontstaan als gevolg van of een onjuiste klankanalyse of een onjuiste verlettering van de afzonderlijke klanken in de goede volgorde (klankpositie). Deze fouten mogen nu niet meer voorkomen. Als een leerling zo'n fout toch maakt, kunt u het beste het desbetreffende woord laten inprenten.

• Klank-tekenkoppelingsfouten

Klank-letterfouten

Deze fouten mogen nu niet meer voorkomen. De leerlingen oefenen door het inprenten van de woorden, gericht op het ontstaan van woordbeeld. Het inprenten kunt u het beste laten doen met behulp van woordkaartjes waarop de woorden worden geschreven. De lastige letter(s) wordt rood gekleurd. U kunt ook ruitjespapier gebruiken, waarbij elke letter in een vakje komt te staan. Daarna wordt het vakje met de lastige letter omlijnd met kleurpotlood.

Lettervormfouten

Letteromkeringen als b-d en oe-eo mogen nu niet meer voorkomen. Wanneer een leerling deze fouten toch nog maakt, is het belangrijk daar in de klas niet verder op in te gaan. Dit moet opgelost worden met individuele hulp buiten de klas.

• Klankgroepfouten

De klankgroepen eer, oor en eur, aai, ooi en oei, en uw, eeuw, ieuw komen nu voor in drielettergrepige en samengestelde woorden. Belangrijk daarbij is dat de leerlingen loskomen van de klankvorm en zich steeds het woordbeeld voorstellen. Laat de woorden oefenen door de lettergroep met een kleur van een kader te voorzien (Europa). Vervolgens oefenen de leerlingen de woorden door een luisterdictee (in een tweetal of met behulp van een cassetterecorder).

• Redeneerfouten: eindklinker

(Zie kopieerblad 20.)

Herhaal de geleerde spellingregel. Laat de leerling de regel op een blaadje zetten. Daarna moet hij of zij daar zelf woorden bij zoeken.

• Redeneerfouten: eind-d/t

(Zie kopieerblad 20.)

Herhaal de geleerde spellingregel. Laat de leerling de regel naschrijven op een blaadje. Daarna moet hij of zij daar woorden bij zoeken die volgens de regel met een d worden geschreven.

- **Redeneerfouten: samengestelde woorden**

(Zie kopieerblad 20.)

Laat de fout geschreven woorden in twee delen schrijven met een verbindingsteken en daarna met de woorddelen aan elkaar. De laatste letter van het eerste deel en de eerste letter van het tweede deel worden met een kleur verbonden (zeilschip).

Let wel: een samengestelde woordfout heeft alleen betrekking op het correct aaneenschrijven van de afzonderlijke woorden. Alle andere soorten fouten (bijvoorbeeld ei-ij) vallen onder een andere categorie!

- **Redeneerfouten: de onbeklemtoonde klankgroep**

De onbeklemtoonde eindklankgroep

Wijs de leerlingen op het klankverschil tussen de beklemtoonde u en e, en de doffe /u/ die geschreven wordt als e, ig of lijk. Leg de nadruk op het verschil in klemtoon. De leerlingen oefenen steeds door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarbij voorzien ze de doffe klank van een kleur (kopieerblad 18).

Oefen ten slotte de fout geschreven woorden ook altijd nog door inprenting. De leerlingen kunnen soms te veel blijven hangen aan de klankvorm van het woord. Het benadrukken van het woordbeeld helpt dit probleem te voorkomen.

De onbeklemtoonde beginklankgroep

Op de manier zoals hierboven is omschreven, bespreekt u zo nodig ook woorden met voorvoegsels, en plaatst deze op een stemtrap (kopieerblad 18).

In feite mogen deze fouten nu niet meer gemaakt worden. Wanneer de leerlingen namelijk de voorvoegsels bij tweelettergrepige woorden beheersen, mag dit - na oefening in Blok 8 - ook geen problemen opleveren bij drielettergrepige woorden. Wanneer dit wel zo is, zullen deze fouten ook nog bij tweelettergrepige woorden gemaakt worden. Dan moet eerst op dit woordniveau geoefend worden.

De onbeklemtoonde a

De leenwoorden met een a in de eerste lettergreep leveren waarschijnlijk geen problemen meer op.

Wanneer de leerlingen hiermee toch fouten maken, dan moet u de gemaakte fout bespreken. Verder moeten deze woorden gewoon op woordbeeld worden ingeprent.

- **Redeneerfouten: de lange klinker**

Laat de leerlingen regel 5 op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven deze woorden in lettergrepen verdeeld op, zodat de open lettergreep goed opvalt. U bespreekt daarna met de leerlingen of de gevonden woorden van het goede woordtype zijn (lange klinker en open lettergreep). Daarna oefent u met de leerlingen deze woorden (en de woorden uit het dictee!) met behulp van kopieerblad 19.

- **Redeneerfouten: de korte klinker**

Laat de leerlingen regel 6 op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Daarbij schrijven ze elk woord verdeeld in lettergrepen op, zodat de medeklinker die de lettergreep moet afsluiten, goed te zien is. Laat ze daarna bij deze woorden rijmwoorden bedenken met dezelfde korte klinker.

Als ze er veel problemen mee hebben, gebruik dan kopieerblad 19. Daarbij kunnen de leerlingen door analogie en rijmen woordrijen samenstellen, zodat de meest voorkomende woorden met korte klinker regelmatig geoefend en ingeprent kunnen worden. Ook hier schrijven ze de woorden steeds in lettergrepen verdeeld op.

- **Afspraakfouten**

(Zie kopieerblad 20.)

De leerlingen hebben algemene afspraken geleerd over de sch en ch. Herhaal deze afspraken en laat de onjuist geschreven woorden inprenten.

Voor de ei-, au- en i-woorden zijn geen algemene afspraken te maken. Elk woord staat op zich en wordt volgens een woordspecifieke afspraak geschreven. Laat de leerlingen deze woorden oefenen op ruitjespapier door de woorden na te schrijven en de lastige letters te kleuren.

Laat ze daarbij proberen met behulp van de woordbetekenis hun eigen ezelsbruggetjes te bedenken. Wijs ze er wel op dat ze bij twijfel moeten kiezen voor de 'gewone' ij en ou. Het aantal ei- en au-woorden is gelukkig beperkt. Voor de ie geldt als geheugensteun dat eenlettergrepige woorden altijd met ie geschreven worden, en dat deze ie behouden blijft in het tweelettergrepige woord.

- **Uitvoeringsfouten**

Fouten die ontstaan als gevolg van een onduidelijk schrift vormen geen spelling- maar een schrijfbroblem. Oefen ze ook als zodanig en kijk vooral naar de pengreep.

- **Uitspraakfouten**

Bij fouten die zijn terug te voeren op een onjuiste of onzorgvuldige uitspraak kunt u het beste oefenen door inprenting van de desbetreffende woorden. Dit geldt met name voor problemen als gevolg van streektaalvarianten. De leerlingen die deze fouten maken, moeten leren de door henzelf gesproken klankvorm te koppelen aan een vast woordbeeld. (Ze mogen hun klankvorm dus niet op het gehoor schrijven! Daar ontstaan de problemen door.)

Kopieerbladen Blok 8

1	Werkblad bij Bouwschrift, les 1, 2 en 3	43
2	Werkblad bij Bouwschrift, les 6, 7 en 8	44
3	Werkblad bij Bouwschrift, les 11, 12 en 13	45
4	Werkblad bij Bouwschrift, les 16, 17 en 18	46
5	Werkblad bij Bouwschrift, les 21, 22 en 23	47
6	Werkblad bij Bouwschrift, les 26, 27 en 28	48
7	Werkblad bij Bouwschrift, les 31, 32 en 33	49
8	Werkblad bij Bouwschrift, les 36, 37 en 38	50
9	Werkblad bij Bouwboek, les 1, 2 en 3	51
10	Werkblad bij Bouwboek, les 6, 7 en 8	52
11	Werkblad bij Bouwboek, les 11, 12 en 13	53
12	Werkblad bij Bouwboek, les 16, 17 en 18	54
13	Werkblad bij Bouwboek, les 21, 22 en 23	55
14	Werkblad bij Bouwboek, les 26, 27 en 28	56
15	Werkblad bij Bouwboek, les 31, 32 en 33	57
16	Werkblad bij Bouwboek, les 36, 37 en 38	58
17	Planningschema speciale leerhulp	59
18	Oefenschema klankgroep en klemtoon	60
19	Oefenschema lange en korte klinker	61
20	Regels en afspraken na Blok 8	62
21	Keuzeactiviteiten	63